Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
JEANA RICHARDA DE LA TOURA
przedstawiona w dniu 17 maja 2023 r.[1]

Sprawa C-46/22 P

Liam Jenkinson
przeciwko
Radzie Unii Europejskiej,
Komisji Europejskiej,
Europejskiej Służbie Działań Zewnętrznych (ESDZ),

Eulex Kosovo

Odwołanie – Klauzula arbitrażowa – Personel misji międzynarodowych Unii Europejskiej – Kolejne umowy o pracę na czas określony – Żądanie przekształcenia wszystkich stosunków umownych w jedną umowę o pracę na czas nieokreślony – Właściwe prawo krajowe – Ustalenie i stosowanie – Działania podejmowane przez sąd z urzędu – Zakres kontroli

I. Wprowadzenie

1. Trybunał rozpatrywał już skargę wniesioną przez Liama Jenkinsona, która miała na celu przekształcenie kolejnych umów o pracę na czas określony[2], na podstawie których wykonywał on swoje obowiązki przez prawie 20 lat w ramach trzech misji międzynarodowych utworzonych lub przedłużonych przez Unię Europejską[3] w kontekście wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa (WPZiB), w tym ostatniej – misji Eulex Kosowo[4], w jedną umowę o pracę na czas nieokreślony[5], a także uzyskanie odszkodowania za szkody z tytułu odpowiedzialności umownej i pozaumownej.

2. Otóż wyrokiem z dnia 5 lipca 2018 r., Jenkinson/Rada i in.[6] Trybunał uchylił postanowienie Sądu Unii Europejskiej z dnia 9 listopada 2016 r., Jenkinson/Rada i in.[7], w którym na podstawie art. 272 TFUE Sąd stwierdził, że jego właściwość ograniczona do ostatniej umowy o pracę na czas określony, na podstawie której L. Jenkinson nawiązał stosunek pracy, nie może rozciągać się na wszystkie pozostałe umowy o pracę na czas określony zawarte w ramach trzech misji, które przewidywały jurysdykcję sądów belgijskich.

1 Język oryginału: francuski.
2 Zwanymi dalej „umowami o pracę na czas określony".
3 Zwanych dalej „misją".
4 Zwanej dalej „Eulex Kosovo" lub „misją Eulex Kosovo".
5 Zwaną dalej „umową o pracę na czas nieokreślony".
6 C-43/17 P, zwany dalej „wyrokiem Jenkinson I", EU:C:2018:531.
7 T-602/15, EU:T:2016:660.

3. Niniejsze odwołanie L. Jenkinsona od wyroku z dnia 10 listopada 2021 r., Jenkinson/Rada i in. [8], w którym oddalono jego skargę, stanowi okazję dla Trybunału do określenia zakresu jego orzeczenia w sprawie właściwości Sądu wyznaczonej przez klauzulę arbitrażową, z uwzględnieniem przedmiotu sporu oraz systemu prawnego, któremu podlega umowny stosunek pracy, w przypadku gdy strony nie dokonały wyboru właściwego dla niego prawa.

4. W tym sporze z zakresu prawa pracy, który nie jest odosobniony, jak wynika ze spraw zawisłych przed Sądem [9] lub tych, które mogą zostać skierowane do sądów belgijskich ze względu na ich wskazanie w większości spornych umów [10], chodzi również o kwestię ustalenia, na jakich warunkach należy wziąć pod uwagę szczególny kontekst, w jakim zatrudnienie było wykonywane, a mianowicie kontekst misji objętych WPZiB, a w szczególności misji Eulex Kosowo, której przyznano zdolność prawną od dnia 12 czerwca 2014 r.

5. Moja analiza odwołania skupi się zatem przede wszystkim na kwestiach związanych z właściwością Sądu, jego oceną systemu prawnego właściwego dla umów zawartych w szczególności z tą misją oraz zakresem kontroli, jaką Trybunał będzie zobowiązany sprawować nad stosowaniem przez Sąd prawa krajowego w ramach tego sporu na podstawie art. 272 TFUE.

II. Ramy prawne

A. Wspólne działanie 2008/124

6. Artykuł 1 wspólnego działania Rady 2008/124/WPZiB z dnia 4 lutego 2008 r. w sprawie misji Unii Europejskiej w zakresie praworządności w Kosowie, EULEX Kosowo [11], zmienionego decyzją Rady 2014/349/WPZiB z dnia 12 czerwca 2014 r. [12], zatytułowany „Misja", przewiduje w ust. 1:

„Niniejszym [Unia] ustanawia misję Unii Europejskiej w zakresie praworządności w Kosowie, Eulex Kosovo (zwaną dalej »Eulex Kosovo«)".

7. Artykuł 2 tego wspólnego działania, zatytułowany „Mandat misji", stanowi:

„Eulex Kosovo wspomaga instytucje Kosowa, władze sądownicze i organy odpowiedzialne za zapewnienie przestrzegania prawa w ich działaniach zmierzających do osiągnięcia stabilności i przyjęcia odpowiedzialności oraz w dalszym rozwijaniu i wzmacnianiu niezależnego, wieloetnicznego systemu wymiaru sprawiedliwości oraz wieloetnicznych służb policyjnych i celnych, zapewniając niezależność tych instytucji od nacisków politycznych oraz działanie przez nie z poszanowaniem międzynarodowo uznanych norm i najlepszych europejskich praktyk.

8 T-602/15 RENV, zwany dalej „zaskarżonym wyrokiem", EU:T:2021:764.

9 Postępowania dotyczące podobnych odwołań, które są obecnie zawieszone, odnoszące się do członków międzynarodowego personelu Eulex Kosowo to: BL i BM/Rada i in. (T-204/19); QP i in./Rada i in. (T-183/21); RI i in./Rada i in. (T-190/21). W odniesieniu do innej misji: Stockdale/Rada i in. (w tym Specjalny Przedstawiciel Unii Europejskiej w Bośni i Hercegowinie) (T-776/20).

10 Zobacz przykładowo sprawę, w której wydano wyrok z dnia 24 lutego 2022 r., Eulex Kosovo (C-283/20, zwany dalej „wyrokiem Eulex Kosovo", EU:C:2022:126).

11 Dz.U. 2008, L 42, s. 92. Na podstawie art. 20 akapit drugi zdanie pierwsze tego wspólnego działania początkowy okres obowiązywania wynosił 28 miesięcy od daty zatwierdzenia planu działania (OPLAN). Został on kilkakrotnie przedłużony, ostatnio do 14 czerwca 2023 r. decyzją Rady (WPZiB) 2021/904 z dnia 3 czerwca 2021 r. (Dz.U. 2021, L 197, s. 114).

12 Dz.U. 2014, L 174, s. 42. Zwanym dalej „wspólnym działaniem 2008/124".

Eulex Kosovo, w pełnej współpracy z programami pomocy Komisji Europejskiej, wykonuje swój mandat przez monitorowanie, mentorowanie i doradzanie, a jednocześnie zachowuje pewne obowiązki wykonawcze".

8. Artykuł 9 rzeczonego wspólnego działania, zatytułowany „Personel", stanowi:

„1. Liczba i kompetencje personelu Eulex Kosovo są zgodne z mandatem misji określonym w art. 2, z jej zadaniami określonymi w art. 3 i ze strukturą Eulex Kosovo określoną w art. 6.

2. Eulex Kosovo składa się głównie z personelu oddelegowanego przez państwa członkowskie lub instytucje [Unii]. Każde państwo członkowskie lub instytucja [Unii] ponosi koszty związane z oddelegowanym przez siebie personelem, włącznie z kosztami podróży do miejsca rozmieszczenia i z powrotem, wynagrodzeniem, opieką medyczną oraz dodatkami innymi niż diety dzienne, dodatki za ponoszone ryzyko i za trudne warunki pracy.

3. Eulex Kosovo może także, w zależności od potrzeby, na podstawie umów zatrudniać międzynarodowy personel cywilny oraz personel lokalny, jeżeli wymaganych funkcji nie sprawuje personel oddelegowany przez państwa członkowskie. W drodze wyjątku i w należycie uzasadnionych przypadkach, gdy brak jest zgłoszeń od odpowiednio wykwalifikowanych osób z państw członkowskich, w zależności od potrzeb, a na podstawie umów można zatrudnić obywateli uczestniczących państw trzecich[13].

[…]".

9. Artykuł 10 tego wspólnego działania, zatytułowany „Status Eulex Kosovo i jego personelu", stanowi w ust. 3:

„Warunki zatrudnienia oraz prawa i obowiązki międzynarodowego i miejscowego personelu określa się w umowach zawieranych między Eulex Kosovo a danym członkiem personelu[14]".

B. Rozporządzenie Rzym I

10. Artykuł 3 ust. 5 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 593/2008 z dnia 17 czerwca 2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I)[15], stanowi:

„Do oceny istnienia i ważności porozumienia stron w przedmiocie prawa właściwego stosuje się przepisy art. 10, 11 i 13".

11. Artykuł 8 tego rozporządzenia przewiduje:

„1. Indywidualna umowa o pracę podlega prawu wybranemu przez strony zgodnie z art. 3. Taki wybór prawa nie może jednak prowadzić do pozbawienia pracownika ochrony przyznanej mu na

13 W wersji pierwotnej, przed zmianami wprowadzonymi decyzją Rady 2010/322/WPZiB z dnia 8 czerwca 2010 r. (Dz.U. 2010, L 145, s. 13), która weszła w życie w dniu jej przyjęcia, ustęp ten miał następujące brzmienie: „[w] zależności od potrzeb Eulex Kosovo może również zatrudniać na podstawie umów personel międzynarodowy oraz personel miejscowy".

14 Jak wskazano w pkt 227 zaskarżonego wyroku, w wersji pierwotnej, przed wejściem w życie – w dniu jej przyjęcia – decyzji 2014/349, przepis ten miał następujące brzmienie: „Warunki zatrudnienia oraz prawa i obowiązki międzynarodowego i miejscowego personelu cywilnego są określane w umowach zawartych między szefem misji a członkami personelu". Bliżej co do wprowadzonego tą decyzją art. 15a wspólnego działania 2008/124 (zob. pkt 80 niniejszej opinii).

15 Dz.U. 2008, L 177, s. 6; sprostowanie Dz.U. 2009, L 309, s. 87. Zwane dalej: „rozporządzeniem Rzym I".

podstawie przepisów, których nie można wyłączyć w drodze umowy, na mocy prawa, jakie, w przypadku braku wyboru, byłoby właściwe zgodnie z ust. 2, 3 i 4 niniejszego artykułu.

2. W zakresie, w jakim strony nie dokonały wyboru prawa właściwego dla indywidualnej umowy o pracę, umowa podlega prawu państwa, w którym lub – gdy takiego brak – z którego pracownik zazwyczaj świadczy pracę w wykonaniu umowy. Za zmianę państwa, w którym zazwyczaj świadczona jest praca, nie uważa się tymczasowego zatrudnienia w innym państwie.

3. Jeżeli nie można ustalić prawa właściwego zgodnie z ust. 2, umowa podlega prawu państwa, w którym znajduje się przedsiębiorstwo, za pośrednictwem którego zatrudniono pracownika.

4. Jeżeli ze wszystkich okoliczności wynika, że umowa wykazuje ściślejszy związek z państwem innym niż wskazane w ust. 2 lub 3, stosuje się prawo tego innego państwa".

III. Okoliczności powstania sporu

12. Okoliczności powstania sporu zostały streszczone w pkt 1–5 zaskarżonego wyroku:

„1. Skarżący, […] Jenkinson, obywatel irlandzki, był początkowo zatrudniony w okresie od dnia 20 sierpnia 1994 r. do dnia 5 czerwca 2002 r. na podstawie kolejnych umów o pracę na czas określony przez Misję Obserwacyjną w Jugosławii, która została utworzona na podstawie protokołu ustaleń podpisanego w dniu 13 lipca 1991 r. w Belgradzie pod nazwą »Misji Obserwacyjnej Wspólnoty Europejskiej (ECMM)«, a następnie przemianowana na »Misję Obserwacyjną Unii Europejskiej (EUMM)« na mocy wspólnego działania Rady 2000/811/WPZiB z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie Misji Obserwacyjnej Unii Europejskiej (Dz.U. 2000, L 328, s. 53) [tłumaczenie nieoficjalne]. Mandat ECMM, a później EUMM, był wielokrotnie przedłużany, po raz ostatni na mocy wspólnego działania Rady 2006/867/WPZiB z dnia 30 listopada 2006 r. rozszerzającego i zmieniającego mandat Misji Obserwacyjnej Unii Europejskiej (EUMM) (Dz.U. 2006, L 335, s. 48; sprostowanie Dz.U. 2006, L 349, s. 60) do dnia 31 grudnia 2007 r.

2. Następnie w okresie od dnia 17 czerwca 2002 r. do dnia 31 grudnia 2009 r. skarżący był zatrudniony na podstawie kolejnych umów o pracę na czas określony przez Misję Policyjną Unii Europejskiej w Bośni i Hercegowinie (EUPM), która została utworzona na mocy wspólnego działania Rady 2002/210/WPZiB z dnia 11 marca 2002 r. w sprawie Misji Policyjnej Unii Europejskiej (Dz.U. 2002, L 70, s. 1). Mandat EUMP był wielokrotnie przedłużany, po raz ostatni na mocy decyzji Rady 2011/781/WPZiB z dnia 1 grudnia 2011 r. w sprawie Misji Policyjnej Unii Europejskiej (EUPM) w Bośni i Hercegowinie (BiH) (Dz.U. 2011, L 319, s. 51) do dnia 30 czerwca 2012 r.

3. Wreszcie, w okresie od dnia 5 kwietnia 2010 r. do dnia 14 listopada 2014 r. skarżący był zatrudniony przez Misję Eulex Kosowo na podstawie jedenastu kolejnych umów o pracę na czas określony zawartych, w przypadku pierwszych dziewięciu, z szefem Misji Eulex Kosowo oraz, w przypadku dwóch ostatnich, z samą Misją (zwanych dalej »jedenastoma umowami o pracę na

czas określony«)[16]. Misja Eulex Kosowo została utworzona na mocy wspólnego działania Rady 2008/124 […]. Mandat Misji był wielokrotnie przedłużany, w szczególności na mocy decyzji [2014/349] […] do dnia 14 czerwca 2016 r.

4. W trakcie trwania dziesiątej umowy o pracę na czas określony, zawartej z Misją Eulex Kosowo na okres od dnia 15 czerwca do dnia 14 października 2014 r., skarżący został poinformowany pismem szefa Misji Eulex Kosowo z dnia 26 czerwca 2014 r., że w związku z decyzją państw członkowskich z dnia 24 czerwca 2014 r. o restrukturyzacji Misji Eulex Kosowo jego stanowisko w ramach Misji zostanie po dniu 14 listopada 2014 r. zlikwidowane, skutkiem czego jego umowa nie zostanie przedłużona po tej dacie. Jedenasta i ostatnia umowa o pracę na czas określony (zwana dalej »ostatnią umową o pracę na czas określony«) między skarżącym a Misją Eulex Kosowo została zawarta na okres od dnia 15 października do dnia 14 listopada 2014 r.

5. Z wyjątkiem tej ostatniej umowy o pracę na czas określony wszystkie pozostałe umowy o pracę na czas określony zawarte przez skarżącego w kontekście pracy świadczonej na rzecz Misji Eulex Kosowo zawierały klauzulę arbitrażową[17] powierzającą jurysdykcję w sprawie ewentualnych sporów sądom belgijskim. Z kolei w § 21 ostatniej umowy o pracę na czas określony jurysdykcję do rozstrzygania wszelkich sporów związanych z umową powierzono Trybunałowi Sprawiedliwości Unii Europejskiej na podstawie art. 272 TFUE[18]"[19].

IV. Postępowanie przed Sądem i Trybunałem

13. Pismem złożonym w sekretariacie Sądu w dniu 23 października 2015 r. L. Jenkinson wniósł skargę mającą za przedmiot, tytułem żądania głównego, wniosek oparty na art. 272 TFUE, mający na celu, po pierwsze, przekształcenie wszystkich jego stosunków umownych w umowę o pracę na czas nieokreślony i uzyskanie odszkodowania z tytułu szkody, jaką miał on ponieść wskutek stanowiącego nadużycie stosowania umów o pracę na czas określony oraz stanowiącego nadużycie zwolnienia, a po drugie, stwierdzenie, że Rada Unii Europejskiej, Komisja Europejska i Europejskie Służby Działań Zewnętrznych (ESDZ) traktowały go w dyskryminacyjny sposób, i zasądzenie od nich w związku z tym odszkodowania, oraz tytułem żądania ewentualnego – wniosek oparty na odpowiedzialności pozaumownej instytucji europejskich[20].

16 W pkt 151 i 153 zaskarżonego wyroku Sąd zauważył, że „nie ulega wątpliwości, że skarżący został zatrudniony w Misji Eulex Kosowo na podstawie art. 9 ust. 3 zdanie pierwsze wspólnego działania 2008/124" i że „skarżący był zatrudniony w ramach Misji Eulex Kosowo na podstawie jedenastu umów o pracę na czas określony, zawartych kolejno w okresie od dnia 5 kwietnia 2010 r. do dnia 14 listopada 2014 r. na stanowisku specjalisty ds. technologii informatycznych (»IT Officer«)". W pkt 132 tego wyroku Sąd stwierdził, że zgodnie z uwagami na piśmie skarżącego „w ramach stanowiska, które zajmował w ramach Misji Eulex Kosowo od dnia 15 czerwca 2012 r., oznaczonego numerem EK 10453, cały czas pełnił obowiązki kierownika, nadzorującego pracę wszystkich członków personelu zatrudnionego w biurze informacji i wsparcia informatycznego (IT help desk/support)".

17 Zobacz wyrok Eulex Kosowo (pkt 14).

18 Należy zauważyć, iż w pkt 42 wyroku Jenkinson I dotyczącego poprzedniego odwołania Trybunał wskazał, że „jak zauważył Sąd w pkt 21 i 22 zaskarżonego postanowienia, bezsporne jest, że wszystkie poprzednie umowy o pracę zawarte między misjami a wnoszącym odwołanie zawierają klauzulę przewidującą wyraźnie, że spory wynikające z tych umów lub z nimi związane, należą do jurysdykcji sądów w Brukseli [(Belgia)] i że jedynie ostatnia umowa na czas określony stanowi wyraźnie, w art. 21, że spory wynikające z tej umowy lub z nią związane, należą do jurysdykcji Trybunału na podstawie art. 272 TFUE". Zobacz wyrok z dnia 25 czerwca 2020 r., SC/Eulex Kosovo (C-730/18 P, EU:C:2020:505, pkt 30 i przytoczone tam orzecznictwo), w którym wskazano, że „art. 272 TFUE stanowi przepis szczególny, pozwalający wystąpić do sądu Unii na podstawie klauzuli arbitrażowej uzgodnionej przez strony w odniesieniu do umów prawa publicznego lub prywatnego, i to bez ograniczenia w związku z charakterem powództwa wniesionego do sądu Unii".

19 W pkt 111 zaskarżonego wyroku Sąd stwierdził, że jedenaście umów o pracę na czas określony zawartych w ramach misji Eulex Kosovo nie zawiera żadnych postanowień pozwalających na bezpośrednie rozstrzygnięcie sporu.

20 Zobacz, w odniesieniu do szczegółowego przedstawienia żądań, pkt 17 niniejszej opinii.

14. Postanowieniem z dnia 9 listopada 2016 r., Jenkinson/Rada i in.[21] Sąd uznał, ze jest oczywiście niewłaściwy do rozstrzygnięcia w przedmiocie dwóch żądań podniesionych tytułem głównym i odrzucił żądanie podniesione tytułem ewentualnym jako oczywiście niedopuszczalne. W konsekwencji, odrzucił on skargę w całości i obciążył L. Jenkinsona kosztami postępowania.

15. Wyrokiem Jenkinson I Trybunał uwzględnił odwołanie wniesione przez L. Jenkinsona, przekazał sprawę Sądowi do ponownego rozpoznania i orzekł, że rozstrzygnięcie o kosztach nastąpi w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.

16. Trybunał orzekł, że Sąd naruszył prawo, ponieważ na podstawie art. 272 TFUE Sąd stwierdził, że jest oczywiście niewłaściwy do rozstrzygania w przedmiocie żądań podniesionych tytułem głównym. Trybunał uznał, że jurysdykcja Sądu może obejmować wcześniejsze umowy o pracę przewidujące jurysdykcję sądów w Brukseli, pod warunkiem że powództwo wniesione przez L. Jenkinsona zawiera żądania wynikające z ostatniej umowy o pracę na czas określony lub mające bezpośredni związek z zobowiązaniami wynikającymi z tej umowy. W tym względzie Trybunał przyznał, że żądania L. Jenkinsona oznaczają uwzględnienie skutków poprzednich umów o pracę.

V. Zaskarżony wyrok

17. Po przytoczeniu żądań L. Jenkinsona w pkt 31 zaskarżonego wyroku, Sąd powtórzył w pkt 38 streszczenie tych żądań zaczerpnięte z wyroku Jenkinson I[22], w którym wskazano, że „[p]ismem złożonym w sekretariacie Sądu w dniu 23 października 2015 r. wnoszący odwołanie wniósł przeciwko Radzie, Komisji, ESDZ oraz misji Eulex Kosowo powództwo, w którym wystąpił do Sądu:

– tytułem głównym, o zmianę kwalifikacji jego stosunku umownego na »umowę o pracę na czas nieokreślony«, ustalenie naruszenia przez pozwane ciążących na nich obowiązków umownych, a w szczególności naruszenia obowiązku doręczenia wypowiedzenia w ramach rozwiązania umowy na czas nieokreślony, stwierdzenie, że rozwiązanie z nim stosunku pracy stanowiło nadużycie, i w związku z tym o nakazanie pozwanym naprawienia szkody poniesionej wskutek stanowiącego nadużycie stosowania kolejnych umów o pracę na czas określony, stwierdzenie naruszenia obowiązku doręczenia wypowiedzenia umowy oraz stanowiącego nadużycie rozwiązania stosunku pracy[23];

– tytułem głównym, o stwierdzenie, że Rada, Komisja i ESDZ traktowały go w sposób dyskryminacyjny w trakcie jego pracy w ramach [trzech misji[24]] w zakresie wynagrodzenia, uprawnień emerytalnych i innych świadczeń, o stwierdzenie, że powinien był zostać zatrudniony w charakterze członka personelu tymczasowego jednej z pozwanych, i w związku z tym o zasądzenie od nich odszkodowania[25];

21 T-602/15, EU:T:2016:660.

22 Zobacz pkt 3 tego wyroku.

23 Zwane dalej „pierwszym żądaniem”.

24 Zobacz pkt 1–5 zaskarżonego wyroku przywołane w pkt 12 niniejszej opinii.

25 Zwane dalej „drugim żądaniem”.

– tytułem żądania ewentualnego o zasądzenie od pozwanych na podstawie odpowiedzialności pozaumownej odszkodowania za szkody wynikające z naruszenia spoczywających na nich obowiązków[26]".

18. W zaskarżonym wyroku Sąd oddalił skargę w całości.

19. Na wstępie, w pkt 45 zaskarżonego wyroku Sąd stwierdził, że skarga nie została wniesiona na podstawie art. 263 TFUE[27]. W pkt 62 tego wyroku Sąd uznał, iż w przypadku żądania pierwszego, podniesionego tytułem głównym, skarga ta została wniesiona na podstawie klauzuli arbitrażowej powierzającej jurysdykcję sądom Unii, która została zawarta w ostatniej umowie o pracę na czas określony, w przypadku żądania drugiego, również podniesionego tytułem głównym, oraz w przypadku żądania trzeciego, podniesionego tytułem ewentualnym, rzeczona skarga jest skargą o stwierdzenie odpowiedzialności pozaumownej, wniesioną na podstawie art. 268 i 340 TFUE[28].

20. W pkt 70 zaskarżonego wyroku Sąd uznał się za właściwy do zbadania wszystkich trzech żądań.

21. *W przedmiocie podniesionego przez pozwane drugiego zarzutu niedopuszczalności żądań*[29] Sąd przypomniał, iż pozwane kwestionują, aby można było im przypisać okoliczności faktyczne, decyzje i ewentualne nieprawidłowości, na które powołuje się skarżący[30], ze względu na to, że w przypadku Rady, ESDZ lub Komisji nie pozostawały one w żadnym stosunku umownym ze skarżącym lub, w przypadku misji Eulex Kosowo, że nie pozostawała ona w takim stosunku przed dniem 5 kwietnia 2010 r. W pkt 75, 76 i 78 zaskarżonego wyroku Sąd stwierdził, że ten zarzut niedopuszczalności nie jest w istocie skierowany przeciwko całej skardze, lecz jedynie przeciwko żądaniu pierwszemu, i że to dopiero po rozpatrzeniu co do istoty owego żądania w świetle prawa mającego zastosowanie do sporu będzie można ewentualnie ustalić, w jakim zakresie wnioski sformułowane przez skarżącego w ramach tego żądania są zasadne w stosunku do każdej z pozwanych.

22. *W odniesieniu do pierwszego żądania dotyczącego przekształcenia stosunku umownego w umowę o pracę na czas nieokreślony* Sąd wpierw zauważył, że skarżącemu chodzi o wszystkie kolejne umowy o pracę na czas określony, które zawarł w kontekście pracy świadczonej na rzecz trzech misji[31].

23. Następnie, Sąd uznał, że „w pierwszej kolejności" powinien zbadać wniosek skarżącego dotyczący jedenastu umów o pracę na czas określony zawartych w związku z jego pracą świadczoną w ramach misji Eulex Kosowo, ponieważ ewentualne oddalenie tego wniosku determinowałoby zbadanie szeregu umów o pracę na czas określony zawartych w ramach dwóch pierwszych misji[32]. Wreszcie, Sąd stwierdził, że w braku szczegółowych przepisów ustanowionych przez prawodawcę Unii[33] lub aktów przyjętych w następstwie utworzenia misji Eulex

26 Zwane dalej „trzecim żądaniem".

27 Sąd oddalił następnie, jako pozbawiony podstaw faktycznych i prawnych, zarzut niedopuszczalności skargi z powodu wniesienia jej po terminie w zakresie, w jakim zmierza on do stwierdzenia nieważności pisma szefa misji Eulex Kosowo z dnia 26 czerwca 2014 r. (zob. pkt 12 niniejszej opinii), podniesiony przez Radę, ESDZ i misję Eulex Kosowo.

28 Zobacz także pkt 55 i 61 zaskarżonego wyroku.

29 Pierwszy zarzut, którego rozpatrzenie zostało odroczone (zob. pkt 73 zaskarżonego wyroku), został uwzględniony (zob. pkt 244 tego wyroku). Zobacz pkt 32 niniejszej opinii.

30 Zobacz pkt 71 i 74 zaskarżonego wyroku.

31 Zobacz pkt 80 zaskarżonego wyroku w związku z art. 46 wyroku Jenkinson I.

32 Zobacz pkt 82 zaskarżonego wyroku.

33 Zobacz pkt 92 zaskarżonego wyroku.

Kosowo [34] musi on rozstrzygnąć spór na podstawie właściwego, krajowego prawa materialnego, gwarantując w szczególności, poprzez wykładnię zgodną z prawem Unii, przestrzeganie ogólnej zasady zakazu nadużywania prawa wynikającego z korzystania z kolejnych umów o pracę lub stosunków pracy o pracę na czas określony [35].

24. W celu ustalenia prawa właściwego dla sporu Sąd postanowił „posłużyć się" rozporządzeniem Rzym I, a w szczególności jego art. 8 dotyczącym indywidualnych umów o pracę [36]. W odniesieniu do pierwszych dziewięciu umów o pracę na czas określony Sąd uznał w pkt 119 zaskarżonego wyroku, że strony umowy, powołując się na komunikat C(2009) 9502 [37], wybrały, w rozumieniu art. 8 ust. 1 rozporządzenia Rzym I, prawo irlandzkie jako właściwe krajowe prawo pracy.

25. W przedmiocie dziesiątej i jedenastej umowy o pracę na czas określony Sąd orzekł w pkt 130 tego wyroku, że wykazują one ściślejszy związek w rozumieniu art. 8 ust. 4 rozporządzenia Rzym I z prawem irlandzkim.

26. Po dokonaniu w pkt 152–186 zaskarżonego wyroku analizy zastosowania przepisów prawa irlandzkiego [38], w świetle orzecznictwa Trybunału, do okoliczności niniejszej sprawy, Sąd orzekł w pkt 184, 187 i 188 tego wyroku, że istniały obiektywne powody, związane z tymczasowym i podlegającym ciągłym zmianom charakterem mandatu misji Eulex Kosowo, które uzasadniały zaproponowanie L. Jenkinsonowi zawarcia pierwszych umów o pracę na czas określony oraz ostatniej umowy o pracę na czas określony na okres jednego miesiąca, bez dopuszczenia się nadużycia.

27. W konsekwencji w pkt 188 zaskarżonego wyroku Sąd oddalił wszystkie wnioski o przekształcenie umów o pracę na czas określony w jedną umowę o pracę na czas nieokreślony, w tym te dotyczące umów o pracę na czas określony zawartych między L. Jenkinsonem a dwiema pierwszymi misjami [39].

28. W pkt 209 zdanie trzecie zaskarżonego wyroku Sąd orzekł, że wniosek o przekształcenie umów o pracę na czas określony w jedną umowę o pracę na czas nieokreślony opierający się na niespełnieniu wymogów w zakresie informowania pracowników określonych w sekcji 8 ust. 2 ustawy z 2003 r. [40]. nie może zostać uwzględniony. Bowiem mimo, że L. Jenkinson słusznie powołał się na to naruszenie w niniejszej sprawie [41], prawo irlandzkie nie przewiduje takiego przekształcenia jako słusznej i sprawiedliwej konsekwencji [42].

34 Zobacz pkt 93 zaskarżonego wyroku.

35 Zobacz pkt 99–101 zaskarżonego wyroku.

36 Zobacz pkt 103 zaskarżonego wyroku.

37 Komunikat Komisji C(2009) 9502 z dnia 30 listopada 2009 r., zatytułowany „Przepisy dotyczące specjalnych doradców Komisji, którym powierza się realizację działań operacyjnych w ramach WPZiB, oraz międzynarodowych pracowników kontraktowych" (zwany dalej „komunikatem C(2009) 9502").

38 Chodzi o Protection of Employees (Fixed – Term Work) Act 2003 [ustawę z 2003 r. o ochronie pracowników (praca na czas określony), zwaną dalej „ustawą z 2003 r.], w drodze której dokonano transpozycji do prawa irlandzkiego dyrektywy Rady 1999/70/WE z dnia 28 czerwca 1999 r. dotyczącej porozumienia ramowego w sprawie pracy o pracę na czas określony zawartego przez UNICE, CEEP oraz ETUC (Dz.U. 1999, L 175, s. 43). To porozumienie ramowe (zwane dalej „porozumieniem ramowym"), które znajduje się w załączniku do dyrektywy 1999/70, zostało zawarte w dniu 18 marca 1999 r.

39 Zobacz pkt 23 niniejszej opinii.

40 W pkt 198 zaskarżonego wyroku wskazano, że przepis ten nakłada na pracodawcę obowiązek poinformowania pracownika na piśmie, najpóźniej do dnia przedłużenia umowy o pracę na czas określony, o obiektywnych powodach uzasadniających to przedłużenie oraz o braku propozycji zawarcia umowy o pracę na czas nieokreślony.

41 Zobacz pkt 207 zaskarżonego wyroku.

42 Zobacz ustalenia w pkt 199 i 200 zaskarżonego wyroku.

29. W pkt 215 zaskarżonego wyroku Sąd oddalił jako bezzasadne żądanie naprawienia wszystkich szkód z tytułu odpowiedzialności umownej. Po pierwsze, zauważył, że żądanie naprawienia tych szkód złożone w ramach pierwszego żądania opierało się na przekształceniu umów o pracę na czas określony, które miały zostać zawarte w sposób stanowiący nadużycie, w jedną umowę o pracę na czas nieokreślony oraz na naruszeniu zasad formalizmu umownego przewidzianych w prawie belgijskim lub irlandzkim [43]. Po drugie, Sąd przypomniał, że te argumenty skarżącego zostały oddalone [44].

30. W pkt 216 tego wyroku Sąd uznał, że ze względu na oddalenie pierwszego żądania nie było potrzeby badania zarzutu niedopuszczalności opartego na tym, że okoliczności faktyczne, decyzje i ewentualne nieprawidłowości, na które powołuje się skarżący, nie mogą być przypisane, w całości lub w części, pozwanym [45].

31. *W odniesieniu do drugiego żądania dotyczącego wniosku o zasądzenie odszkodowania za szkody poniesione z tytułu odpowiedzialności pozaumownej*, również przedstawionego tytułem głównym, Sąd przypomniał, iż żądanie to opiera się na postanowieniach art. 268 i 340 TFUE i ma na celu zasądzenie od Rady, Komisji i ESDZ odszkodowania za szkody z tytułu odpowiedzialności pozaumownej, jakie L. Jenkinson miał ponieść z powodu przyjętej przez nie polityki naboru międzynarodowego personelu cywilnego w ramach misji [46]. W pkt 237 zaskarżonego wyroku Sąd, nie orzekając w przedmiocie podniesionej przez Komisję i ESDZ niedopuszczalności [47], stwierdził, że L. Jenkinson nie przedstawił dowodu wystarczająco istotnego naruszenia normy prawnej Unii mającej na celu przyznanie mu uprawnień. W szczególności w pkt 228 tego wyroku Sąd orzekł, że to na podstawie postanowień prawa pierwotnego odnoszących się do WPZiB w unormowaniach dotyczących misji Eulex Kosowo wyraźnie ustanowiono podstawę prawną umożliwiającą szefowi misji, a następnie samej misji, zatrudnienie międzynarodowego personelu cywilnego na podstawie umowy. Ponadto, w pkt 230 rzeczonego wyroku Sąd wykluczył istnienie dyskryminacji pomiędzy członkami personelu kontraktowego wynikającej z zastosowania różnych krajowych porządków prawnych. W pkt 231 i 233 owego wyroku Sąd odrzucił także argumenty dotyczące nierównego traktowania w porównaniu z pracownikami podlegającymi Warunkom zatrudnienia innych pracowników Unii Europejskiej [48], uznając, że L. Jenkinson nie wykazał, że zgodnie z prawem Unii ma prawo do zatrudnienia na podstawie przepisów tych WZIP lub na podstawie równoważnego statusu [49].

32. *W odniesieniu do trzeciego żądania dotyczącego roszczenia odszkodowawczego z tytułu odpowiedzialności pozaumownej*, przedstawionego tytułem ewentualnym, żądanie to Sąd odrzucił jako oczywiście niedopuszczalne ze względu na brak jasności [50], uwzględniając tym samym pierwszy zarzut niedopuszczalności pozwanych [51].

43 Zobacz pkt 211 zaskarżonego wyroku w związku z jego pkt 197 i 209.

44 Zobacz pkt 213 i 214 zaskarżonego wyroku.

45 Zobacz pkt 21 niniejszej opinii.

46 Zobacz pkt 219 zaskarżonego wyroku i pkt 19 niniejszej opinii.

47 Zobacz pkt 220 zaskarżonego wyroku.

48 Zwanym dalej „WZIP”.

49 Zobacz pkt 236 zaskarżonego wyroku.

50 Zobacz pkt 247 zaskarżonego wyroku.

51 Zobacz przypis 29 niniejszej opinii.

VI. Żądania stron

33. W odwołaniu L. Jenkinson wnosi do Trybunału, tytułem żądania głównego, o uchylenie zaskarżonego wyroku i rozpoznanie sprawy co do istoty, a także, tytułem żądania ewentualnego, przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd. Wnosi on również o obciążenie drugiej strony postępowania kosztami postępowań w obu instancjach.

34. Na poparcie odwołania L. Jenkinson podnosi sześć zarzutów dotyczących: po pierwsze, błędnej interpretacji podniesionych żądań i zarzutów w zakresie, w jakim Sąd, w szczególności, wyłączył z przeprowadzanej przez siebie kontroli wszystkie żądania oparte na zarzucie niedopuszczalności; po drugie, naruszenia prawa w zakresie, w jakim Sąd przeanalizował wyłącznie ostatnie stanowisko zajmowane przez L. Jenkinsona w ramach misji Eulex Kosowo; po trzecie, szeregu naruszeń prawa, jakich miał się dopuścić Sąd przy badaniu zasadności wniosków L. Jenkinsona w ramach pierwszego żądania; po czwarte, nieprawidłowego zastosowania zasady równego traktowania pracowników Unii oraz naruszenia art. 336 TFUE poprzez całkowite wyłączenie pociągnięcia podmiotów występujących w ramach drugiej strony postępowania do odpowiedzialności pozaumownej; po piąte, naruszeń prawa popełnionych rzez Sąd poprzez odrzucenie, jako niedopuszczalnego, trzeciego żądania; oraz po szóste, błędu w uzasadnieniu w odniesieniu do kosztów postępowania.

35. Rada, Komisja, ESDZ i Eulex Kosovo wnoszą do Trybunału o oddalenie lub odrzucenie odwołania i obciążenie L. Jenkinsona kosztami postępowania [52]. Pierwsze trzy podmioty będące drugą stroną postępowania podnoszą przede wszystkim, że skarga w pierwszej instancji powinna zostać uznana za niedopuszczalną. Eulex Kosovo twierdzi, że odwołanie jest częściowo bezzasadne, a częściowo niedopuszczalne.

VII. Analiza

36. Na wniosek Trybunału niniejsza opinia odnosi się jedynie do zarzutu drugiego oraz części pierwszej, trzeciej i czwartej zarzutu trzeciego.

A. Uwagi wstępne

37. Mając na uwadze obszerność argumentów przedstawionych na poparcie niniejszego odwołania, uważam za stosowne przypomnieć granice, w jakie należy wpisać ich analizę.

38. Po pierwsze, zgodnie z art. 256 ust. 1 akapit drugi TFUE odwołania wniesione do Trybunału od orzeczeń Sądu są „ograniczone do kwestii prawnych". Niemniej, Trybunał może dokonać kontroli niektórych podstaw faktycznych, jeśli zarzuca się przeinaczenie okoliczności faktycznych lub nieprawidłowość ustaleń faktycznych, lub brak uzasadnienia [53].

[52] A dokładniej, Rada wnosi o zasądzenie „kosztów związanych z niniejszym postępowaniem", a Eulex Kosovo wnosi o pokrycie „wszystkich kosztów".

[53] Zobacz S. Van Raepenbusch, *Le contrôle juridictionnel dans l'Union européenne*, wydanie 3., Éditions de l'Université de Bruxelles, kolekcja „Commentaire J. Mégret", Bruksela, 2018, pkt 430, s. 359. Zobacz również C. Naômé, *Le pourvoi devant la Cour de justice de l'Union européenne*, Larcier, Bruksela, 2016, pkt 32, 33, s. 23.

39. Po drugie, w odniesieniu do rozstrzygnięcia Sądu o przyłączeniu zarzutów niedopuszczalności podniesionych przez pozwane do istoty sprawy [54], nie może ono zostać zbadane bez wniesienia odwołania wzajemnego [55]. W tych okolicznościach dopiero w razie uchylenia zaskarżonego wyroku należałoby zbadać dopuszczalność skargi wniesionej przeciwko pozwanym. Należy jednak wziąć pod uwagę, w pierwszej kolejności, wyrok Eulex Kosovo [56], w odniesieniu do pierwszego żądania w zakresie, w jakim jest ono skierowane przeciwko Eulex Kosovo. W drugiej kolejności, należy wziąć pod uwagę różnicę w przedmiocie między tym żądaniem a pozostałymi dwoma, ponieważ te ostatnie opierają się na art. 268 i 340 TFUE dotyczących odpowiedzialności pozaumownej, w szczególności instytucji Unii [57].

40. Po trzecie, ze względu na wymogi określone w art. 169 § 2 regulaminu postępowania przed Trybunałem [58] należy zwrócić uwagę na elementy, które są obecnie bezsporne. Tak jest w przypadku charakterystyki części skargi L. Jenkinsona. Ustalenie przez Sąd w pkt 41, 44 i 45 zaskarżonego wyroku, że skarżący (wnoszący odwołanie) nie wniósł skargi o stwierdzenie nieważności żadnego aktu, opierającej się na art. 263 TFUE [59], nie jest kwestionowane. To samo dotyczy ustalenia, że nie kwestionuje on zasadności nieprzedłużenia jego umowy i nie wnosi o przywrócenie do pracy [60]. W tych okolicznościach wszelka krytyka oparta na niezgodności danego aktu z prawem i która wymaga ponadto, żeby była podniesiona oraz poparta argumentami prawnymi i faktycznymi, jest bezskuteczna [61]. Dodatkowo, można wskazać brak podważenia pkt 140–146 i 198–200 zaskarżonego wyroku dotyczących materialnego prawa irlandzkiego mającego zastosowanie w niniejszej sprawie.

41. Po czwarte, brak krytyki przedstawienia przez Sąd wniosków L. Jenkinsona w ramach pierwszego żądania w pkt 31, 38 [62] i 54, a także w pkt 77 zdanie pierwsze, w pkt 85, pkt 197 zdanie drugie oraz w pkt 209 zdanie drugie zaskarżonego wyroku, zgodnie z którym to przedstawieniem żądania odszkodowawcze skarżącego (wnoszącego odwołanie) opierają się na przekształceniu umów o pracę na czas określony w jedną umowę o pracę na czas nieokreślony lub powstają po tym przekształceniu, prowadzi do wniosku, że jedynie stwierdzenie nieważności decyzji w dziedzinie prawa pracy pociągnie za sobą badanie odszkodowania za podnoszoną szkodę z tytułu odpowiedzialności umownej [63].

42. Dlatego też to na podstawie wszystkich tych elementów rozwinę moją analizę zarzutów dotyczących właściwości Sądu i działań podejmowanych przez sąd z urzędu w kontekście art. 272 TFUE, na podstawie którego wysunięto pierwsze żądanie.

54 Zobacz pkt 21 niniejszej opinii.

55 Zobacz art. 178 § 2 regulaminu postępowania przed Trybunałem; a także C. Naômé, op.cit., pkt 119–121, 128. Zobacz również w szczególności wyrok z dnia 24 marca 2022 r., Hermann Albers/Komisja (C-656/20 P, niepublikowany, EU:C:2022:222, pkt 23, 24 i przytoczone tam orzecznictwo).

56 Zobacz pkt 81 niniejszej opinii.

57 Zobacz niekwestionowane pkt 67–70 zaskarżonego wyroku.

58 Zgodnie z tym postanowieniem: „[p]odnoszone zarzuty i argumenty prawne wskazują precyzyjnie motywy orzeczenia Sądu, które wnoszący odwołanie kwestionuje".

59 Zobacz w odniesieniu do tej podstawy, w odróżnieniu od art. 272 TFUE, wyroki: z dnia 25 czerwca 2020 r., SC/Eulex Kosovo (C-730/18 P, EU:C:2020:505, pkt 30–32 i przytoczone tam orzecznictwo); a także z dnia 25 czerwca 2020 r., Satcen/KF (C-14/19 P, EU:C:2020:492, pkt 68, 78, 80, 81).

60 Zobacz pkt 43 i pkt 85 ostatnie zdanie zaskarżonego wyroku.

61 Zobacz podobnie wyrok z dnia 25 października 2017 r., Komisja/Włochy (C-467/15 P, EU:C:2017:799, pkt 15). Moim zdaniem uzasadnia to odrzucenie pierwszego zarzutu na tej podstawie..

62 Zobacz pkt 17 niniejszej opinii.

63 Z tego powodu jestem zdania, że część szóstą zarzutu trzeciego należy odrzucić. Ponadto podkreślam, że Sąd nie jest zobowiązany do ustosunkowywania się do twierdzeń, które nie są ani wystarczająco uzasadnione pod względem prawnym ani faktycznym, ani poparte wnioskiem odpowiadającym ich przedmiotowi.

B. W przedmiocie zarzutu drugiego

1. Argumentacja stron

43. W ramach zarzutu drugiego L. Jenkinson podnosi, że Sąd błędnie uznał w pkt 82 zaskarżonego wyroku, iż ostatnia umowa stanowiła wyłącznie część jedenastu umów o pracę na czas określony zawartych z misją Eulex Kosowo, a nie część dłuższego stosunku umownego. Liam Jenkinson uważa, iż Sąd naruszył prawo, gdy przyjął, że powinien zbadać zgodność z prawem jedenastu umów o pracę na czas określony przed zbadaniem zgodności z prawem dwóch pierwszych serii umów o pracę na czas określony, w których nie został wskazany jako sąd właściwy.

44. Twierdzi on, że właściwość Sądu do orzekania w przedmiocie żądań na podstawie prawa krajowego rozciąga się na wszystkie umowy o pracę na czas określony oraz że prawo krajowe wymagało, aby umowy o pracę na czas określony były badane w porządku chronologicznym. Liam Jenkinson utrzymuje, że uzasadnienie zaskarżonego wyroku dotyczące wyłączenia pierwszych 30 umów o pracę na czas określony jest niewystarczające, ponieważ nie opiera się ani na prawie irlandzkim, ani na prawie Unii. Ponadto, brak analizy pojęcia „ciągłego zatrudnienia u jednego lub więcej pracodawców" lub „pracodawców powiązanych" w rozumieniu prawa irlandzkiego, przy założeniu, że ma ono zastosowanie, jest równoznaczne z zaprzeczeniem zakresu pkt 77 zaskarżonego wyroku i współzależności kwestii identyfikacji pracodawcy, czyli Unii w odniesieniu do wszystkich umów, oraz istnienia ciągłego stosunku pracy w ramach Unii z analizą przekształcenia umów o pracę na czas określony w jedną umowę o pracę na czas nieokreślony. W tym względzie w replice wnoszący odwołanie podkreślił, że misja Eulex Kosowo nie miała takiej samej zdolności zatrudniania w rozumieniu traktatów jak Unia [64] i że w przypadku dwóch pierwszych misji Unia ponosi odpowiedzialność w wyniku ich zniknięcia, podobnie jak likwidator w przypadku rozwiązania spółki.

45. Rada twierdzi, że Sąd nie naruszył prawa w świetle pkt 50 wyroku Jenkinson I i orzecznictwa przytoczonego w pkt 38–40 i 44 tego wyroku, gdy uznał, w drodze ścisłej wykładni swojej właściwości, że jedynie jedenaście umów o pracę na czas określony zawartych z misją Eulex Kosowo było bezpośrednio związanych z ostatnią umową o pracę na czas określony wskazującą sąd Unii. Dodaje ona, że nie można powoływać się na przepisy prawa irlandzkiego wobec Sądu w celu określenia jego właściwości na podstawie art. 272 TFUE.

46. Komisja twierdzi przede wszystkim, że wobec braku klauzuli arbitrażowej przyznającej Trybunałowi jurysdykcję do orzekania w przedmiocie umów o pracę na czas określony zawartych w kontekście pracy świadczonej przez L. Jenkinsona w ramach dwóch pierwszych misji, Sąd był zobowiązany, zgodnie z pkt 47 wyroku Jenkinson I, rozpocząć od analizy umów o pracę na czas określony zawartych z Eulex Kosowo w celu oceny, czy istniał jeden i ciągły stosunek pracy, przed rozstrzygnięciem, czy można go rozszerzyć na dwie pierwsze serie umów o pracę na czas określony. Następnie, Komisja utrzymuje, że argumenty L. Jenkinsona odnoszące się do pkt 77 i 232 zaskarżonego wyroku opierają się na błędnym rozumieniu tych punktów. Wreszcie, instytucja ta zauważa, iż argument wnoszącego odwołanie oparty na pojęciu „pracodawców

[64] Liam Jenkinson twierdzi również, że rozstrzygnięcie podjęte przez Trybunał w wyroku Eulex Kosovo dotyczącym odpowiedzialności Eulex Kosovo nie może zostać przyjęte, ponieważ narusza „traktaty (TUE i TFUE) oraz rozporządzenie [Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 966/2012 z dnia 25 października 2012 r. w sprawie zasad finansowych mających zastosowanie do budżetu ogólnego Unii oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE, Euratom) nr 1605/2002 (Dz.U. 2012, L 298, s. 1, zwane dalej »rozporządzeniem finansowym«)]" w zakresie, w jakim wyklucza możliwość obrony przez Unię zgodności z prawem umowy zawartej w jej imieniu lub na jej rzecz.

powiązanych" jest sprzeczny z argumentem przedstawionym przez niego w poprzednim odwołaniu, a mianowicie, że pierwsze dwie misje już nie istnieją jako takie. Ponadto, Komisja podkreśla, że argumenty dotyczące zdolności Unii do zatrudniania, które są częściowo nowe, nie mają żadnej podstawy w odniesieniu do Eulex Kosowo, od czasu wyroku Eulex Kosowo, a tym samym w odniesieniu do innych misji.

47. ESDZ uznaje, że niniejszy spór dotyczy jedynie umowy zawartej między L. Jenkinsonem a misją Eulex Kosovo. Wynika to z pkt 47 i 48 wyroku Jenkinson I. Fakt, że L. Jenkinson został zatrudniony przez dwie inne misje, jest bez znaczenia. Oczywiste jest, że ponieważ są to różne misje, nie ma ciągłości zatrudnienia.

48. Eulex Kosovo jest zdania, że próba skonstruowania jednego, ciągłego stosunku pracy nie wytrzymuje badania w świetle trzech odrębnych okresów zatrudnienia L. Jenkinsona oraz że po raz pierwszy na etapie odwołania przedstawił on argument odnoszący się do pojęcia „pracodawców powiązanych" w odniesieniu do Unii. Misja ta podkreśla ponadto, że wszelkie argumenty sprzeczne z decyzją 2014/349[65] przyznającą jej zdolność prawną do zawierania umów i zdolność sądową oraz z wyrokiem Eulex Kosowo dotyczącym jej odpowiedzialności za wszystkie zdarzenia mające miejsce przed dniem 12 czerwca 2014 r. są bezzasadne.

2. Ocena

49. Krytyka zawarta w zarzucie drugim dotyczy pkt 82 zaskarżonego wyroku, który ma następujące brzmienie: „W związku z tym w zakresie, w jakim ostatnia umowa o pracę na czas określony jest jedną z jedenastu umów o pracę na czas określony zawarta w kontekście pracy świadczonej przez skarżącego na rzecz misji Eulex Kosowo, należy w pierwszej kolejności zbadać wniosek skarżącego o przekształcenie jedenastu umów o pracę na czas określony w jedną umowę o pracę na czas nieokreślony. W wypadku oddalenia tego wniosku Sąd nie będzie bowiem właściwy do rozpatrzenia wniosku o przekształcenie dwóch pierwszych grup umów o pracę na czas określony, zawartych przez skarżącego w kontekście pracy świadczonej przez niego na rzecz dwóch pierwszych misji, o których mowa w pkt 1 i 2 powyżej, w jedną umowę o pracę na czas nieokreślony [[66]], ponieważ wspomniane umowy o pracę na czas określony nie zawierały klauzuli arbitrażowej powierzającej jurysdykcję sądom Unii".

50. Liam Jenkinson kwestionuje w istocie ograniczenie właściwości Sądu do ostatniej serii umów o pracę na czas określony dotyczących pracy świadczonej przez niego w ramach misji Eulex Kosowo, podczas gdy zastosowanie prawa krajowego powinno było skłonić Sąd do uwzględnienia wszystkich zawartych umów, niezależnie od misji, w której został zatrudniony, w celu rozstrzygnięcia w przedmiocie pierwszego żądania.

51. W pierwszej kolejności, zauważam, że krytykowany element znajduje się w części zaskarżonego wyroku poświęconej badaniu co do istoty „żądania przekształcenia kolejnych umów o pracę na czas określony w jedną umowę o pracę na czas nieokreślony"[67] po tym, jak Sąd orzekł o swojej właściwości w pkt 64–66 tego wyroku, co powtórzył w pkt 81 owego wyroku. W tych pkt 64–66[68] Sąd przejął bowiem treść rozstrzygnięcia Trybunału w wyroku

65 Zobacz przypis 14 niniejszej opinii.

66 Zobacz pkt 12 niniejszej opinii.

67 Zobacz tytuł IV część C pkt 1 lit. a), s. 17 zaskarżonego wyroku.

68 Co do tych punktów nie złożono odwołania wzajemnego.

Jenkinson I i stwierdził, że jego właściwość obejmuje wszystkie żądania wynikające z ostatniej umowy o pracę na czas określony lub bezpośrednio związane ze zobowiązaniami wynikającymi z tej umowy.

52. W drugiej kolejności, w odniesieniu do zakresu tego rozstrzygnięcia, zauważam, że:

– zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału, do którego Trybunał odniósł się w pkt 39 wyroku Jenkinson I, Sąd ma dokonywać oceny swojej jurysdykcji w kontekście klauzuli arbitrażowej zawartej na podstawie art. 272 TFUE bez odniesienia do właściwego prawa krajowego i bez konieczności zakwalifikowania umowy jako umowy podlegającej prawu publicznemu lub prywatnemu;

– Trybunał, przypomniawszy w pkt 38 tego wyroku, iż „jurysdykcja Sądu, opierająca się na klauzuli arbitrażowej, stanowi odstępstwo od prawa powszechnego, a tym samym należy ją interpretować zawężająco", orzekł w pkt 45 rzeczonego wyroku, że jurysdykcja Sądu „może obejmować wcześniejsze umowy o pracę przewidujące jurysdykcję sądów w Brukseli[69], pod warunkiem że powództwo wniesione przez L. Jenkinsona zawiera żądania wynikające z ostatniej umowy na czas określony lub mające bezpośredni związek z zobowiązaniami wynikającymi z tej umowy, oraz

– po określeniu jakich ustaleń miał dokonać Sąd[70], Trybunał uwzględnił wnioski L. Jenkinsona[71], stwierdził, że „powództwo wytoczone […] zawiera żądania, które wywodzą się również z ostatniej umowy na czas określony"[72], i wywnioskował z tego, że Sąd naruszył prawo, gdy uznał, że jest oczywiście niewłaściwy „z tego względu, że żądania L. Jenkinsona oznaczają uwzględnienie skutków poprzednich umów o pracę"[73].

53. Jestem zatem zdania, po pierwsze, iż z tego ostatniego względu wynika w szczególności, że Trybunał zwrócił szczególną uwagę na przedmiot żądania, a mianowicie przekształcenie różnych umów o pracę na czas określony w jedną umowę o pracę na czas nieokreślony, ponieważ takie roszczenie wymaga wskazania jednego sądu do zbadania tych umów jako całości. Po drugie, w braku jakiegokolwiek zastrzeżenia ze strony Trybunału, z odesłania do wyroku z dnia 1 lipca 1982 r., Porta/Komisja[74], zawartego w pkt 44 wyroku Jenkinson I, nie można wywnioskować, że Trybunał zamierzał ograniczyć swoje rozstrzygnięcie do ostatniej serii umów o pracę na czas określony zawartych w ramach misji Eulex Kosowo oraz że decydujące znaczenie mają określone kryteria, takie jak stosunek umowny z jednym pracodawcą, brak jakiejkolwiek przerwy w tym stosunku lub brak zamiaru poddania sporu określonej jurysdykcji[75].

69 Zobacz przypis 18 niniejszej opinii.

70 Zobacz wyrok Jenkinson I (pkt 50).

71 Zobacz pkt 46 tego wyroku: „L. Jenkinson zwrócił się zasadniczo do Sądu o zmianę kwalifikacji wszystkich swoich stosunków umownych na umowę o pracę na czas nieokreślony". W pkt 47 Trybunał zauważył, że „o ile żądania L. Jenkinsona są związane z istnieniem *jednego ciągłego stosunku pracy* na podstawie kolejnych umów na czas określony, o tyle mają one na celu zmianę kwalifikacji wszystkich zawartych umów *i bazują na wszystkich tych umowach, w tym na ostatniej umowie na czas określony*". Wyróżnienie moje.

72 Wyrok Jenkinson I (pkt 48).

73 Wyrok Jenkinson I (pkt 49).

74 109/81, EU:C:1982:253.

75 Otóż istnienie powiązań z kilkoma pracodawcami lub przerwy między umowami o pracę na czas określony nie oznaczają, że umowy o pracę na czas określony nie mogą zostać przekształcone w umowę o pracę na czas nieokreślony, gdy można zidentyfikować szczególne okoliczności, takie jak brak autonomii struktur zatrudnienia związanych z podmiotem, który jest za nie odpowiedzialny, lub uzasadnienie upływu określonego terminu na zawarcie kolejnych umów o pracę na czas określony. Ponadto Trybunał w sposób dorozumiany przyjął, że przedmiot sporu skutkował rozszerzeniem zakresu klauzuli arbitrażowej na osoby trzecie w stosunku do umów o pracę zawartych w ramach ostatniej misji.

54. W konsekwencji, stwierdzam, że Sąd słusznie zachował jurysdykcję do zbadania roszczeń z pierwszego żądania, biorąc pod uwagę wszystkie umowy o pracę [76].

55. W trzeciej kolejności, należy podkreślić, że badając zasadność żądań, sąd pełni odrębną rolę od roli pełnionej przy orzekaniu o swojej jurysdykcji, jako że te dwa rodzaje ról opierają się na różnych podstawach [77]. Wyrok Jenkinson I dotyczący jurysdykcji Sądu nie ma zatem żadnego znaczenia w tym względzie.

56. Do celów oceny zasadności wniosku o przekształcenie w umowę o pracę na czas nieokreślony umów o pracę na czas określony zawartych w ramach trzech różnych misji, w trzech nieciągłych okresach, Sąd mógł, moim zdaniem, bez naruszenia prawa, zdecydować o rozpoczęciu oceny od serii jedenastu umów o pracę na czas określony, w tym umowy zawierającej wskazującą go klauzulę arbitrażową, stwierdziwszy, że jedynie stosunek umowny między misją Eulex Kosowo a skarżącym (wnoszącym odwołanie) nie został podważony [78], i uznawszy, że ocena udziału każdej pozwanej w rozpatrywanej przezeń skardze dotyczącej prawa pracy zależała od prawa właściwego [79].

57. Podobnie uważam, że Sąd, rozpatrujący żądania przekształcenia różnych umów o pracę na czas określony i zasądzenia odszkodowania za szkodę z tytułu odpowiedzialności umownej wniesione przeciwko kilku pozwanym bez rozróżnienia między nimi według ich statusu w odniesieniu do zawarcia różnych umów [80], mógł zasadnie przeprowadzić dwuetapową analizę [81]. Biorąc pod uwagę skierowanie sprawy do Sądu na podstawie art. 272 TFUE oraz okoliczności przedstawione do oceny przez L. Jenkinsona, Sąd był uprawniony do ustalenia w pierwszej kolejności, na podstawie stosunku umownego z Eulex Kosowo, kryteriów służących określeniu prawa właściwego dla umów o pracę na czas określony zawartych w ramach tej misji, aby móc orzec w przedmiocie żądania przy zastosowaniu przesłanek przewidzianych w tym prawie [82].

58. Natomiast w zakresie badania, w ten sposób wyznaczonym w pkt 82 zaskarżonego wyroku, Sąd, moim zdaniem, błędnie uznał, ze względu na przedmiot żądania przedstawionego mu do oceny, że może odstąpić od uwzględnienia wszystkich umów w przypadku oddalenia żądania wyłącznie na podstawie umów wiążących L. Jenkinsona z Eulex Kosowo.

59. Po pierwsze, kryteria przyjęte do określenia prawa właściwego dla ostatniej serii umów o pracę na czas określony należało zastosować do umów dotyczących dwóch pierwszych misji. Po drugie, dopiero po zakończeniu drugiej części analizy poświęconej określeniu warunków przewidzianych

76 W tym względzie zauważam, że taka wykładnia jest zgodna z celem decyzji o wprowadzeniu do umów klauzuli arbitrażowej opartej na art. 272 TFUE, a mianowicie zachęceniem do poszukiwania zharmonizowanych rozwiązań, takich jak na przykład ustalenie, kto jest odpowiedzialny za stosunki umowne. Zobacz podobnie U. Karpenstein, AEUV Artykuł 272 Zuständigkeit aufgrund einer Schiedsklausel, w E. Grabitz, M. Hilf, i M. Nettesheim, *Das Recht der Europäischen Union*, C.H. Beck, Monachium, 2022, w szczególności pkt 3. Zobacz również przypis 168 niniejszej opinii.

77 Zobacz przykładowo wyrok z dnia 18 grudnia 1986 r., Komisja/Zoubek (426/85, EU:C:1986:501, pkt 12, 13).

78 Zobacz pkt 74 zaskarżonego wyroku, niepodważany. Zwracam w tym względzie uwagę, iż w pkt 90 odwołania L. Jenkinson twierdzi, że „podmioty będące drugą stroną postępowania, a przynajmniej Rada i Komisja (a tytułem ewentualnym – tylko Komisja […]) są jego pracodawcami". Na rozprawie utrzymywał, że był powiązany z około dwudziestoma pracodawcami.

79 Zobacz pkt 76–78 zaskarżonego wyroku.

80 Zobacz pkt 77 zaskarżonego wyroku. Jak przypomniano w odwołaniu, L. Jenkinson twierdzi, że w ramach dwóch pierwszych misji umowy o pracę na czas określony zostały zawarte w imieniu i na rzecz Unii, która była uważana za jego pracodawcę. Ogólniej rzecz ujmując, ta ogólnikowość jest związana z faktem, że jego skarga zmierza do uznania istnienia ciągłości stosunku wiążącego go jako pracownika Unii. Zobacz, z tego samego powodu, przypomniane pkt 31 niniejszej opinii twierdzenie na poparcie drugiego żądania, zgodnie z którym na podstawie przepisów prawa Unii L. Jenkinson miał prawo do zatrudnienia w ramach misji na podstawie przepisów WZIP lub na podstawie równoważnego statusu. Zobacz również pkt 77 niniejszej opinii.

81 Zobacz pkt 82 zaskarżonego wyroku, wyrażenie „w pierwszej kolejności".

82 Zobacz pkt 83 zaskarżonego wyroku, który nie został podważony.

w tym prawie, pozwalających na potencjalne uwzględnienie wniosku o przekształcenie, można było uzasadnić wpływ tej oceny dotyczącej umów o pracę na czas określony zawartych w ramach jednej misji na umowy zawarte w ramach każdej z dwóch pozostałych misji, z uwzględnieniem ograniczeń argumentacji wnoszącego odwołanie w tym względzie. Po trzecie, z jurysdykcji Sądu nie można wywieść żadnej podstawy, nie ryzykując przy tym sprzeczności z podstawami ustanowionymi w wyroku Jenkinson I, do których Sąd się zastosował[83]. W szczególności fakt, że jurysdykcja Sądu opiera się na żądaniach wynikających z ostatniej umowy o pracę na czas określony, nie uniemożliwia mu orzeczenia co do istoty sprawy, że między poszczególnymi umowami o pracę na czas określony nie ma powiązań, które pozwoliłyby na ich przekształcenie w jedną umowę o pracę na czas nieokreślony.

60. Wydaje mi się jednak, że podstawę wskazaną w pkt 82 zaskarżonego wyroku należy odczytywać w świetle podstaw dotyczących stosowania prawa właściwego dla umów o pracę[84] i że ten przedwczesny wniosek Sądu nie może prowadzić do uchylenia wyroku.

61. W związku z tym proponuję, aby Trybunał orzekł, że nawet jeśli Sąd błędnie powołał się na swoją jurysdykcję, to słusznie uznał, że podstawy oddalenia żądania o przekształcenie w jedną umowę o pracę na czas nieokreślony umów o pracę na czas określony zawartych w ramach misji Eulex Kosowo, przewidziane przez prawo właściwe, którego ustalenie należało do Sądu, mogły zostać rozciągnięte na umowy o pracę na czas określony zawarte w ramach dwóch pozostałych misji, co skutkowałoby oddaleniem żądania dotyczącego wszystkich stosunków umownych[85]. W konsekwencji, zarzutu drugiego nie można uwzględnić.

C. W przedmiocie części pierwszej zarzutu trzeciego

1. Argumentacja stron

62. W ramach części pierwszej zarzutu trzeciego L. Jenkinson kwestionuje brak wyciągnięcia przez Sąd jakichkolwiek konsekwencji z ustalenia dokonanego w pkt 92 zaskarżonego wyroku, że „instytucje europejskie" naruszyły art. 336 TFUE.

63. Zarzuca on również Sądowi, że nie zbadał, w razie konieczności z urzędu, kwestii braku możliwości zastosowania komunikatu C(2009) 9502, mimo że twierdził, iż warunki zatrudnienia, które on obejmuje, nie zostały ustalone zgodnie z art. 336 TFUE. To samo dotyczy kwestii naruszenia rozporządzenia finansowego.

64. Ponadto, L. Jenkinson zauważa, że nie istnieją zasady ustalania prawa materialnego właściwego dla umowy zawartej w imieniu Unii, mimo że, po pierwsze, prawo to jest przewidziane dla wszystkich pracowników Unii, jest możliwe do zidentyfikowania na podstawie przepisu WZIP i jest identyczne dla każdej kategorii pracowników. Tymczasem w pkt 95 zaskarżonego wyroku Sąd wyraźnie uznał wnoszącego odwołanie za jednego z „innych pracowników Unii", wyłączając stosowanie Europejskiego kodeksu dobrej praktyki administracyjnej sporządzonego przez Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich. Po drugie, międzynarodowy personel kontraktowy organu utworzonego przez Eulex Kosovo, „Registry-Kosovo Specialist Chambers", podlega jednemu zbiorowi prawa materialnego.

83 Zobacz pkt 54 niniejszej opinii.

84 Zobacz pkt 148 niniejszej opinii.

85 W przedmiocie zastępowania podstaw zob. C. Naômé, op.cit., pkt 324 i nast. Zobacz również pkt 155 niniejszej opinii.

65. Dodatkowo twierdzi on, że prawodawca Unii nie przewidział stosowania rozporządzenia Rzym I do sporów publicznoprawnych, takich jak spór w niniejszej spraw. Rozporządzenie to ma bowiem zastosowanie do sporów związanych z umowami prawa prywatnego, podczas gdy w art. 270 TFUE w związku z art. 336 TFUE prawodawca ten przewidział właściwość Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej do kontroli przestrzegania zobowiązań wynikających z zatrudnienia pracownika Unii.

66. Komisja, ESDZ i Eulex Kosowo podkreślają, że argumenty dotyczące możliwego naruszenia art. 336 TFUE i niemożności zastosowania komunikatu C(2009) 9502 nie zostały przedstawione w pierwszej instancji. Rada i Komisja uważają, że w pkt 92 zaskarżonego wyroku Sąd stwierdził jedynie, że prawodawca Unii nie przyjął przepisów regulujących warunki zatrudnienia pracowników kontraktowych misji.

67. Rada i ESDZ uważają, że instytucje Unii nie były zobowiązane do przyjęcia takich przepisów. Przepisy prawa pierwotnego odnoszące się w szczególności do WPZiB, na których opierają się przepisy normatywne dotyczące misji Eulex Kosowo, stanowią podstawę prawną dla szefa misji, a następnie dla misji, do zatrudniania międzynarodowego personelu cywilnego na podstawie umów dostosowanych do potrzeb misji. W tym względzie Komisja przypomina, iż Trybunał orzekł w wyroku Eulex Kosowo, że odpowiedzialność misji Eulex Kosowo jest wyłączna.

68. Eulex Kosovo podkreśla, iż odniesienie do „Kosovo Specialist Chambers" jest nieskuteczne, ponieważ ten organ sądowy nie jest porównywalny z misją dyplomatyczną, taką jak Eulex Kosowo.

69. W odniesieniu do rozporządzenia finansowego Rada podnosi, że Sąd mógł słusznie pominąć jego analizę, ponieważ nie ma ono żadnego związku z kwestią, czy regulamin pracowniczy urzędników Unii Europejskiej lub WZIP powinny mieć zastosowanie do stosunku umownego między L. Jenkinsonem a misją Eulex Kosowo. Komisja zauważa, że powołanie się na to rozporządzenie jest nieprecyzyjne i że Sąd nie jest zobowiązany do rozpatrzenia z urzędu niezgodności z prawem takiej jak ta, na którą powołuje się wnoszący odwołanie [86].

70. W odniesieniu do zastrzeżenia dotyczącego braku możliwości zastosowania rozporządzenia Rzym I Komisja uważa, że jest ono oczywiście bezzasadne, ponieważ, po pierwsze, L. Jenkinson nie kwestionuje pkt 103 i 104 zaskarżonego wyroku, a po drugie, zastrzeżenie to jest sprzeczne z innymi częściami jego skargi i odwołania. Eulex Kosovo uważa ten argument za niedopuszczalny jako spóźniony i sprzeczny z jego pierwotnym żądaniem, w którym domagał się on zastosowania prawa belgijskiego.

2. Ocena

71. Na zakończenie swojej argumentacji na poparcie części pierwszej zarzutu trzeciego L. Jenkinson stwierdza, że „[n]ie można zatem uznać, że [Sąd] nie mógł zgodnie z prawem wykluczyć wszelkiej odpowiedzialności instytucji i uznać stosunku pracy w ramach misji Eulex Kosowo i jakiegokolwiek innego za zgodny z prawem, nie analizując w żadnym momencie konsekwencji, jakie należy wyciągnąć z ustalenia zawartego w pkt 92 wydanego wyroku".

[86] Komisja odnosi się do wyroku z dnia 10 grudnia 2013 r., Komisja/Włochy i in. (C-272/12 P, EU:C:2013:812, pkt 28 i przytoczone tam orzecznictwo).

72. Krytyka ta jest bezpodstawna. Po pierwsze, należy przypomnieć, że krytyka ta odnosi się do pkt 92 i 95 zaskarżonego wyroku, które stanowią część uwag wstępnych poczynionych przez Sąd po tym, jak podsumował on w pkt 84–89 argumenty stron dotyczące ustalenia prawa właściwego dla jedenastu umów o pracę na czas określony zawartych w ramach misji Eulex Kosowo.

73. Te ostatnie punkty nie zostały zakwestionowane w odwołaniu. Bezsporne jest zatem, że argumentacja L. Jenkinsona opierała się wyłącznie na przepisach prawa krajowego, w szczególności prawa belgijskiego mającego jego zdaniem zastosowanie na mocy rozporządzenia Rzym I [87], a w konsekwencji, że nie powołano się na żaden przepis wynikający z prawa pierwotnego, traktatu FUE lub WZIP [88].

74. Po drugie, okoliczność, że pierwsze żądanie badane przez Sąd w tej części zaskarżonego wyroku dotyczy przekształcenie umów o pracę na czas określony i opiera się na art. 272 TFUE, oznacza, że wszelkie argumenty dotyczące niezgodności z prawem jakiegokolwiek aktu lub stosunku umownego, które mogłyby zostać podniesione jedynie na poparcie drugiego żądania, powinny zostać odrzucone [89]. Zasadne jest zatem, aby uzasadnienie tego wyroku było poświęcone ustaleniu podstawy przepisów mających zastosowanie w sporze.

75. Po trzecie, krytyka pkt 92 zaskarżonego wyroku dokonana przez L. Jenkinsona opiera się na błędnym rozumieniu tego punktu. W tym punkcie i w pkt 93 Sąd ustosunkował się do argumentów ESDZ i Eulex Kosowo, zgodnie z którymi do umów zawieranych z pracownikami kontraktowymi stosuje się prawo autonomiczne [90]. W pkt 94 tego wyroku odrzucił on ten argument wyciągający konsekwencje z ustalenia braku przepisu szczególnego przyjętego przez prawodawcę Unii na mocy prawa pierwotnego, w szczególności art. 336 TFUE, lub w aktach przyjętych w następstwie utworzenia misji Eulex Kosowo.

76. Po czwarte, L. Jenkinson niesłusznie twierdzi, błędnie odczytując pkt 95 zaskarżonego wyroku, że Sąd „uznał go […] za »jednego z innych pracowników Unii«”.

77. Jeśli chodzi o krytykę dotyczącą możliwości zastosowania rozporządzenia Rzym I, ponieważ odwołanie nie odnosi się do pkt 103 i 104 zaskarżonego wyroku dotyczących tej kwestii, wydaje mi się, że należy ją rozumieć w istocie jako mającą na celu zastosowanie wyłącznie przepisów prawa prywatnego do umów personelu międzynarodowego bez wystarczającego uzasadnienia, ponieważ L. Jenkinson domagał się zastosowania przepisów WZIP lub równoważnego statutu [91].

78. W sporze z zakresu prawa pracy określenie pracodawcy i kwalifikacja przepisów regulujących daną sytuację prawną musi bowiem poprzedzać ustalenie prawa właściwego [92].

87 Zobacz pkt 84 i 85 zaskarżonego wyroku.

88 Prowadzi to do stwierdzenia, że przedstawiony w pkt 62 niniejszej opinii argument jest niedopuszczalny.

89 Zobacz ponadto pkt 40 niniejszej opinii.

90 Zwracam uwagę, że argument ten został również przedstawiony tytułem głównym przez EUCAP Somalia jako pracodawcę w sprawie, w której wydano wyrok z dnia 13 lipca 2022 r., JC/EUCAP Somalia (T-165/20, EU:T:2022:453, pkt 34), zanim strony uzgodniły stosowanie prawa belgijskiego (pkt 35, 43).

91 Zobacz podobnie pkt 217 i 236 zaskarżonego wyroku. Zobacz również przypis 80 niniejszej opinii.

92 Zobacz w tym względzie postanowienie z dnia 30 września 2014 r., Bitiqi i in./Komisja i in. (T-410/13, niepublikowane, EU:T:2014:871, pkt 27); wyrok z dnia 25 czerwca 2020 r., SC/Eulex Kosovo (C-730/18 P, EU:C:2020:505, pkt 37).

79. Kwestia określenia pracodawcy została rozstrzygnięta przez Trybunał w wyroku Eulex Kosovo. Do Trybunału wpłynął wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym [93] złożony przez tribunal du travail francophone de Bruxelles (francuskojęzyczny sąd pracy w Brukseli, Belgia) [94] w ramach sporu z zakresu prawa pracy pomiędzy 45 członkami lub byłymi członkami międzynarodowego personelu cywilnego Eulex Kosowo a szefem misji, dotyczącego między innymi zmiany ich warunków pracy oraz, w przypadku niektórych z nich, nieprzedłużenia ich umów o pracę [95]. Pracownicy ci zostali zatrudnieni na podstawie umów o pracę na czas określony, identycznych z umowami zawartymi z L. Jenkinsonem, w szczególności jeśli chodzi o wybór właściwych sądów [96]. Pytanie prejudycjalne dotyczyło ustalenia podmiotu odpowiedzialnego za wykonanie misji Eulex Kosowo przed dniem 12 czerwca 2014 r., a w konsekwencji podmiotu będącego pozwanym w postępowaniu głównym [97].

80. Trybunał orzekł, po pierwsze, że ze zdolności prawnej przyznanej Eulex Kosovo na mocy art. 15a wspólnego działania 2008/124 wynika [98], że podmiot ten jeszcze przed dniem 15 czerwca 2014 r. ponosił odpowiedzialność za wykonanie powierzonej mu misji [99], a po drugie, że art. 16 ust. 5 tego wspólnego działania należy interpretować w ten sposób, iż spowodował wstąpienie Eulex Kosowo w prawa i obowiązki osoby lub osób uprzednio odpowiedzialnych za wykonanie misji [100].

81. Trybunał orzekł, że „art. 16 ust. 5 […] wspólnego działania 2008/124 należy interpretować w ten sposób, że od dnia 15 czerwca 2014 r. określa on Eulex Kosowo jako odpowiedzialną, a w związku z tym jako stronę pozwaną w każdym postępowaniu dotyczącym skutków wykonania powierzonej jej misji i to niezależnie od tego, czy okoliczności faktyczne leżące u podstaw takiego postępowania miały miejsce przed dniem 12 czerwca 2014 r., czyli dniem wejścia w życie decyzji 2014/349” [101].

82. W kwestii kwalifikacji przepisów regulujących daną sytuację prawną, w której personel międzynarodowy jest związany z Eulex Kosowo, w celu określenia prawa właściwego, należy przypomnieć najpierw, że na podstawie art. 10 ust. 3 wspólnego działania 2008/124 prawa i obowiązki personelu międzynarodowego Eulex Kosowo są określane w umowie [102]. Ustalenie dokonane przez Sąd w pkt 116 zaskarżonego wyroku [103] nie ma żadnego wpływu na kontekst, w który w niniejszej sprawie wpisuje się sporny stosunek prawny. Nie opiera się on bowiem na

93 W pkt 36 tego wyroku Trybunał stwierdził, że „poprzez swoje pytanie sąd odsyłający zmierza w istocie do ustalenia, czy art. 8 ust. 3 i 5, art. 9 ust. 3 i art. 10 ust. 3 wspólnego działania 2008/124 oraz art. 16 ust. 5 zmienionego wspólnego działania 2008/124, *należy interpretować w ten sposób, że określają one* szefa misji, działającego we własnym imieniu i na własny rachunek, lub Komisję, ESDZ, Radę lub jakikolwiek inny podmiot *jako posiadających status pracodawcy personelu Eulex Kosowo w okresie przed dniem 12 czerwca 2014 r.*”. Wyróżnienie moje.

94 Wedle mojej wiedzy, żadne orzeczenie nie zostało jeszcze wydane co do istoty sprawy.

95 Zobacz wyrok Eulex Kosovo (pkt 2, 16).

96 Zobacz wyrok Eulex Kosovo (pkt 14).

97 Zobacz wyrok Eulex Kosovo (pkt 34).

98 Zobacz przypis 14 niniejszej opinii.

99 Zobacz wyrok Eulex Kosovo (pkt 44).

100 Zobacz wyrok Eulex Kosovo (pkt 41, 45).

101 Wyrok Eulex Kosovo (pkt 47).

102 Zobacz przypis 14 niniejszej opinii. Zobacz także podstawę stosunku umownego między umawiającymi się stronami określoną w pkt 227 zaskarżonego wyroku. Zobacz również wyrok z dnia 25 czerwca 2020 r., SC/Eulex Kosovo (C-730/18 P, EU:C:2020:505, pkt 37).

103 Zgodnie z tym punktem „w § 1.1 pierwszych dziewięciu umów o pracę na czas określony wskazano, że poprzez podpisanie umowy o pracę pracownik przyjmuje do wiadomości oraz akceptuje postanowienia i zasady zawarte w tych umowach, załączniki do nich, standardowe procedury operacyjne i kodeks postępowania Misji Eulex Kosowo. Paragraf 23 pierwszych dziewięciu umów o pracę na czas określony zawiera odesłanie do komunikatu C(2009) 9502 i precyzuje, że stanowi on integralną część tych umów”.

regulaminie pracowniczym [104]. Następnie, Trybunał orzekł, iż regulamin pracowniczy urzędników Unii Europejskiej i WZIP „nie stanowią przepisów wyczerpujących, które mogą zakazywać zatrudniania personelu poza określoną w nich ramą prawną” [105]. Wreszcie, J. Jenkinson wykonywał zadania techniczne [106].

83. Ponieważ sprawa została wniesiona do Sądu na podstawie klauzuli arbitrażowej znajdującej się, zgodnie z art. 272 TFUE, w umowie, która nie zawiera żadnego wskazania co do prawa materialnego [107] ani systemu bezwzględnie [108] obowiązującego, Sąd uznał, słusznie biorąc pod uwagę kontekst sporu i jego przedmiot, że należy go rozstrzygnąć na podstawie właściwego krajowego prawa materialnego [109], które należało ustalić zgodnie z przepisami prawa pracy [110] regulującymi umowy prawa prywatnego.

84. W tych okolicznościach w pkt 103 zaskarżonego wyroku Sąd słusznie odwołał się do przepisów prawa prywatnego międzynarodowego [111], a w szczególności do rozporządzenia Rzym I mającego zastosowanie w sprawach umownych [112].

104 Zobacz podobnie postanowienie z dnia 30 września 2014 r., Bitiqi i in./Komisja i in. (T-410/13, niepublikowane, EU:T:2014:871, pkt 27); a także z dnia 25 czerwca 2020 r., SC/Eulex Kosovo (C-730/18 P, EU:C:2020:505, pkt 5, 37, 38, 39).

105 Wyrok z dnia 6 grudnia 1989 r., Mulfinger i in./Komisja (C-249/87, EU:C:1989:614, pkt 10 i przytoczone tam orzecznictwo).

106 Zobacz przypis 16 niniejszej opinii. Należy podkreślić, że zgodnie z art. 9 ust. 3 wspólnego działania 2008/124 personel międzynarodowy jest zatrudniany na podstawie umów, zgodnie z potrzebami misji, w przeciwieństwie do personelu oddelegowanego, który stanowi większość misji Eulex Kosowo (zob. ust. 2 tego artykułu).

107 Zobacz, jako przykład określania prawa właściwego w umowach poza stosunkiem pracy, wyrok z dnia 7 grudnia 1976 r., Pellegrini/Komisja i Flexon-Italia (23/76, EU:C:1976:174, s. 1870, pkt 8); a także wyroki: z dnia 18 grudnia 1986 r., Komisja/Zoubek (426/85, EU:C:1986:501, pkt 4); z dnia 4 maja 2017 r., Meta Group/Komisja (T-744/14, niepublikowany, EU:T:2017:304, pkt 64), przytoczony przez Sąd w pkt 99 zaskarżonego wyroku. Ostatni przytoczony wyrok był przedmiotem odwołania, które zostało oddalone wyrokiem z dnia 14 marca 2019 r., Meta Group/Komisja (C-428/17 P, niepublikowany, EU:C:2019:201).

108 Zobacz w szczególności wyroki: z dnia 19 lutego 2016 r., Ludwig-Bölkow-Systemtechnik/Komisja (T-53/14, niepublikowany, EU:T:2016:88, pkt 41); z dnia 9 grudnia 2020 r., Adraces/Komisja (T-714/18, niepublikowany, EU:T:2020:591, pkt 36). Zobacz także K.D. Borchardt, „Art. 272 AEUV I. Begründung der Zuständigkeit durch Schiedsklausel”, w C.O. Lenz, K.D. Borchardt, *EU-Verträge Kommentar*, wydanie 6, Bundesanzeiger Verlag, Kolonia, 2013, w szczególności pkt 12.

109 Zobacz pkt 99 i 100 zaskarżonego wyroku, przy czym ten ostatni punkt dotyczy prawa Unii. Ponadto jeżeli strony postanawiają w umowie powierzyć sądowi Unii, na podstawie klauzuli arbitrażowej, jurysdykcję do rozpoznawania sporów związanych z tą umową, sąd ten będzie właściwy, niezależnie od mającego zastosowanie prawa określonego w tej umowie, do zbadania ewentualnych naruszeń Karty praw podstawowych Unii Europejskiej i ogólnych zasad prawa Unii [zob. wyrok z dnia 16 lipca 2020 r., Inclusion Alliance for Europe/Komisja (C-378/16 P, EU:C:2020:575, pkt 81). Z tych względów jestem również zdania, że część druga zarzutu trzeciego, odnosząca się do pkt 99–101 zaskarżonego wyroku, jest bezpodstawna.

110 Zobacz pkt 102 zaskarżonego wyroku.

111 Zobacz jako przykład kierowania się zasadami prawnymi mającymi zastosowanie do jurysdykcji, wyrok z dnia 18 grudnia 1986 r., Komisja/Zoubek (426/85, EU:C:1986:501, pkt 11). Zobacz co do tej zasady W. Cremer, AEUV Art. 272 (ex-Art. 238 EGV) [Zuständigkeit auf Grund einer Schiedsklausel], w C. Calliess, M. Ruffert, *EUV/AEUV*, wydanie 6, C.H. Beck, Monachium, 2022, w szczególności pkt 7–9, zwłaszcza pkt 9, przypis 18, i K.D. Borchardt, op. cit., pkt 12.

112 Zobacz co do *posłużenia się* rozporządzeniem Rzym I wyrok z dnia 18 lutego 2016 r., Calberson GE/Komisja (T-164/14, EU:T:2016:85, pkt 25). W sprawach, w których wydano wyroki, do których odnosi się ów punkt, strony wybrały prawo niemieckie [zob. wyroki: z dnia 11 października 2001 r., Komisja/Oder-Plan Architektur i in. (C-77/99, EU:C:2001:531, pkt 4); a także z dnia 17 marca 2005 r., Komisja/AMI Semiconductor Belgium i in. (C-294/02, EU:C:2005:172, pkt 3). Z kolei w celu rozstrzygnięcia o dopuszczalności żądania Trybunał orzekł w pkt 28 pierwszego wyroku i w pkt 60 drugiego wyroku zgodnie z łącznikiem wskazującym prawo właściwe powszechnie przyjęte w prawie prywatnym międzynarodowym]. Odniesiono się również do tego wyroku z dnia 18 lutego 2016 r., Calberson GE/Komisja (T-164/14, EU:T:2016:85), w wyrokach: z dnia 13 lipca 2022 r., JC/EUCAP Somalia (T-165/20, EU:T:2022:453, pkt 40); z dnia 13 lipca 2022 r., JF/EUCAP Somalia (T-194/20, EU:T:2022:454, pkt 55). Zobacz także opinię rzecznika generalnego M. Szpunara w sprawie Jenkinson/Rada i in. (C-43/17 P, EU:C:2018:231, przypis 18, odsyłający do C. Kohler, La Cour de justice des Communautés européennes et le droit international privé, *Droit international privé: travaux du Comité français de droit international privé*, rocznik 12, 1993–1995, Éditions A. Pedone, Paryż, 1996, s. 71–95). Zobacz s. 77–79 tego wyroku, a w szczególności s. 78 ostatni akapit, wyjaśnienia co do art. 6 Konwencji o prawie właściwym dla zobowiązań umownych, otwartej do podpisu w Rzymie w dniu 19 czerwca 1980 r. (Dz.U. 1980, L 266, s. 1, zwanej dalej „konwencją rzymską”), której postanowienia dotyczące prawa właściwego dla umów o pracę zostały zasadniczo zawarte w art. 8 rozporządzenia Rzym I. Zobacz ponadto K. Lenaerts, I. Maselis, K. Gutman, Jurisdiction of the Union Courts to give judgement Pursuant to an Arbitration Clause or a Special Agreement, *EU Procedural Law*, Oxford University Press, Oksford, 2014, s. 686–699, w szczególności s. 695.

85. W odniesieniu do umów zawartych w dniu 17 grudnia 2009 r. lub po tej dacie, rozporządzenie Rzym I określa bowiem zasady ustalania prawa krajowego właściwego dla zobowiązań umownych w sprawach cywilnych i handlowych [113] w sytuacji międzynarodowej [114]. Artykuł 8 tego rozporządzenia przewiduje szczególne zasady mające zastosowanie do indywidualnych umów o pracę, które różnią się w zależności od tego, czy strony wybrały prawo właściwe dla ich umowy.

86. Proponuję zatem, aby Trybunał orzekł, że uzasadnienie zawarte w pkt 92, 99, 102, 103 i 108 zaskarżonego wyroku pozwala zrozumieć powody, dla których Sąd, stwierdziwszy, iż do zawisłego przed nim sporu z dziedziny prawa pracy dotyczącego umów o pracę na czas określony zawartych przez L. Jenkinsona z Eulex Kosovo nie ma zastosowania żadne prawo autonomiczne [115], uznał, że spór ten podlega przepisom prawa prywatnego. Słusznie zatem odwołał się do art. 8 rozporządzenia Rzym I, a w szczególności, w braku postanowienia umownego, do jego ust. 2–4 [116].

87. Uważam zatem, że część pierwsza zarzutu trzeciego jest bezzasadna.

D. W przedmiocie części trzeciej zarzutu trzeciego

1. Argumentacja stron

88. W ramach części trzeciej zarzutu trzeciego L. Jenkinson zarzuca Sądowi błędne ustalenie prawa właściwego dla stosunku umownego.

89. Na wstępie, po pierwsze, przypomina on, że stosowanie rozporządzenia Rzym I jest „ilustracją całkowitego braku przewidywalności i pewności prawnej ram zatrudniania […] międzynarodowych pracowników kontraktowych pracujących w ramach misji utworzonych przez Unię".

90. Po drugie, podnosi on, że Sąd nie wziął pod uwagę faktu, iż Eulex Kosovo posiada również placówkę w Brukseli (Belgia), gdy zdecydował o wyłączeniu stosowania art. 8 ust. 2 i 3 rozporządzenia Rzym I.

91. Ponadto, w pkt 111 zaskarżonego wyroku Sąd miał postanowić, bez podania konkretnych powodów i w błędny sposób, rozpocząć swoją analizę od pierwszych dziewięciu umów zawartych z szefem misji Eulex Kosowo [117].

[113] To autonomiczne pojęcie jest interpretowane przez Trybunał jako wyłączające spory między organem władzy publicznej a podmiotem prawa prywatnego, w zakresie, w jakim organ ten działa w ramach wykonywania władzy publicznej, w odniesieniu do zakresu stosowania przepisów dotyczących określania jurysdykcji sądów państw członkowskich, przewidzianego w art. 1 ust. 1 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2012, L 351, s. 1). Zobacz wyrok z dnia 25 marca 2021 r., Obala i lučice (C-307/19, EU:C:2021:236, pkt 62–64). Wedle mojej wiedzy, Trybunał nie musiał orzekać w sprawie wykładni tego pojęcia w kontekście stosowania rozporządzenia Rzym I. Zobacz, dla przypomnienia kwestii, H. Gaudemet-Tallon, Convention de Rome du 19 juin 1980 et règlement „Rome I" du 17 juin 2008. – Champ d'application. – Clauses générales, *JurisClasseur Europe Traité*, LexisNexis, Paryż, 1 marca 2020 r., broszura 3200, pkt 43.

[114] Zobacz H. Gaudemet-Tallon, op.cit., pkt 46, 47. Ponadto, zgodnie z art. 2 rozporządzenia Rzym I „[p]rawo wskazane przez niniejsze rozporządzenie stosuje się bez względu na to, czy jest ono prawem państwa członkowskiego".

[115] Zobacz pkt 75 niniejszej opinii.

[116] Zobacz pkt 103–106 zaskarżonego wyroku.

[117] W tym względzie odnosi się on do opinii rzecznika generalnego M. Szpunara w sprawie Jenkinson/Rada i in. (C-43/17 P, EU:C:2018:231, pkt 49) w celu uzasadnienia analizy dwóch ostatnich umów zawartych w ramach misji Eulex Kosowo.

92. W odniesieniu do ustalenia prawa właściwego dla dwóch ostatnich umów o pracę na czas określony L. Jenkinson zarzuca Sądowi, iż w pkt 126 zaskarżonego wyroku nie uwzględnił on okoliczności, że umowy te nie wspominały o warunkach zatrudnienia ani o prawach i obowiązkach personelu międzynarodowego. W tym punkcie Sąd rozstrzygnął w sposób oczywiście błędny o woli stron oraz o świadomym i pełnym charakterze ich zgody. Strony nigdy nie rozważały poddania ich stosunku umownego prawu irlandzkiemu, zwłaszcza że Eulex Kosovo podnosił zastosowanie „prawa sui generis". Liam Jenkinson utrzymuje również, że Sąd nie wziął pod uwagę woli stron, aby w ostatnich umowach usunąć odniesienie do komunikatu C(2009) 9502 w celu zmiany prawa właściwego. Zawarte w pkt 130 zaskarżonego wyroku rozstrzygnięcie Sądu oparte na istnieniu ściślejszych związków z prawem irlandzkim jest błędne, ponieważ Sąd ograniczył swoją ocenę do Eulex Kosowo bez uprzedniego przeanalizowania potencjalnego statusu instytucji Unii Europejskiej jako współpracodawcy. Ponadto Sąd nie przeanalizował ani całości ram prawnych zatrudnienia personelu kontraktowego misji, ani powiązań funkcjonalnych misji Eulex Kosowo z Brukselą i instytucjami nadzorującymi jej działalność. Liam Jenkinson zarzuca tym samym Sądowi, że nie wyjaśnił on, dlaczego zdecydował się odrzucić zastosowanie prawa belgijskiego i nie uzasadnił swojego rozstrzygnięcia w świetle orzecznictwa europejskiego.

93. W odniesieniu do ustalenia prawa właściwego dla pierwszych dziewięciu umów o pracę na czas określony L. Jenkinson skrytykował rozstrzygnięcie Sądu zawarte w pkt 113 zaskarżonego wyroku, uznające, że zastosowanie do niego ma komunikat C(2009) 9502. Sąd jego zdaniem naruszył orzecznictwo dotyczące możliwości powołania się na postanowienia umowne wobec słabszych stron umowy, jak również prawo Unii dotyczące ważności ogólnych warunków sporządzonych jednostronnie przez przedsiębiorstwo „uznawanych za »umowę adhezyjną«" [118].

94. Ponadto, szczegółowa analiza tego komunikatu zawarta w pkt 116–119 zaskarżonego wyroku została dokonana bez uwzględnienia pojęcia wady zgody, które należy oceniać zgodnie z prawem właściwym dla umowy na podstawie art. 10, 11 i 12 rozporządzenia Rzym I. Liam Jenkinson zarzuca Sądowi, że w pkt 112 zaskarżonego wyroku błędnie ekstrapolował on jego zamiar w kontekście oznaczenia miejsca pochodzenia.

95. Wreszcie, zarzucając brak rozstrzygnięcia, L. Jenkinson twierdzi, że Sąd nie zastosował kryterium określonego w art. 8 ust. 1 rozporządzenia Rzym I w celu sprawdzenia, czy strony nie odstąpiły od przestrzegania korzystniejszych lub zgodnych z porządkiem publicznym przepisów przewidzianych w prawie belgijskim, wobec braku ram podobnych do WZIP. Podobnie, Sąd powinien był zastosować przepisy prawa państwa siedziby organu orzekającego w sprawie (lex fori), w tym zasady określone jako „przepisy wymuszające swoje zastosowanie" w rozumieniu art. 9 tego rozporządzenia. Wykluczając zastosowanie „zasad prawa europejskiego", Sąd miał naruszyć zakres rzeczonego rozporządzenia.

96. Rada uważa przede wszystkim, że zastosowanie przez Sąd rozporządzenia Rzym I jest konsekwencją jego jurysdykcji na podstawie klauzuli arbitrażowej, która wymaga od niego rozstrzygnięcia sporu na podstawie prawa właściwego dla umowy. Uważa ona, że kolejność badania umów o pracę na czas określony nie ma żadnego wpływu na wynik analizy Sądu. Następnie podnosi, że przedmiotem badania Sądu w pkt 126–128 zaskarżonego wyroku było ustalenie, czy strony określiły właściwe prawo pracy, a nie naruszenie zasad rządzących umowami. Ponadto uważa ona, że w ramach analizy pierwszego żądania Sąd mógł oprzeć się jedynie na umowach faktycznie zawartych przez strony między sobą, a nie z innymi

[118] Liam Jenkinson odwołuje się do wyroku z dnia 14 września 2017 r., Nogueira i in. (C-168/16 i C-169/16, EU:C:2017:688).

hipotetycznymi pracodawcami. Dodatkowo, wskazuje ona, że uzasadnienie dotyczące stosowania prawa irlandzkiego, w tym to dotyczące możliwości powołania się na komunikat C(2009) 9502 w braku świadomej i ważnej zgody co do jego skutków, wchodzą w zakres oceny okoliczności faktycznych, która nie podlega kontroli Trybunału w ramach odwołania. Wreszcie, Rada podkreśla, że „zasady prawa europejskiego" nie należą do kategorii przepisów, o których mowa w art. 8 ust. 1 zdanie drugie i art. 9 rozporządzenia Rzym I.

97. Komisja twierdzi, że trzy argumenty są niedopuszczalne: argument dotyczący naruszenia orzecznictwa Trybunału ze względu na brak wskazania podstaw, oraz argumenty dotyczące istnienia placówki misji Eulex Kosowo w Brukseli i stosowania prawa belgijskiego jako przepisów wymuszających swoje zastosowanie, ponieważ argumenty te nie zostały przedstawione w pierwszej instancji.

98. Zdaniem Komisji istnienie ciągłego stosunku pracy z Eulex Kosowo uzasadniało uwzględnienie woli stron wyrażonej w trakcie trwania tego stosunku. Dwuetapowe badanie umów o pracę na czas określony nie podlega zatem krytyce, a wszelkie rozważania dotyczące analizy jurysdykcji Sądu są nieistotne.

99. W odniesieniu do ustalenia prawa właściwego dla dwóch ostatnich umów o pracę na czas określony, jako że Sąd stwierdził istnienie ściślejszych powiązań między tymi umowami a prawem irlandzkim, argument dotyczący nieuwzględnienia pominięcia w tych umowach odesłania do komunikatu C(2009) 9502 jest bezskuteczny.

100. Komisja podkreśla, że w każdym razie w sporze umownym pracodawcą może być tylko ten, kto jest objęty umową, czyli Eulex Kosovo.

101. Uważa ona, że Sąd nie musiał szczegółowo uzasadniać swojego rozstrzygnięcia co do braku możliwości zastosowania prawa belgijskiego, ponieważ wyraźnie wynikało to z jego decyzji o zastosowaniu prawa irlandzkiego.

102. W odniesieniu do ustalenia prawa właściwego dla pierwszych dziewięciu umów o pracę na czas określony, Komisja zauważa, że w pkt 194 i 195 zaskarżonego wyroku Sąd orzekł w przedmiocie zastrzeżenia dotyczącego podnoszonej wady zgody L. Jenkinsona w odniesieniu do komunikatu C(2009) 9502. W tym względzie, z uwagi na wielokrotne odniesienie do niego w dziewięciu umowach o pracę na czas określony oraz na ciągłość jego stosunku pracy aż do dwóch ostatnich umów o pracę na czas określony, L. Jenkinson nie mógł uznać, że prawo irlandzkie nie ma do niego zastosowania.

103. Zastrzeżenie dotyczące stosowania przepisów bezwzględnie obowiązujących, od których nie może być odstępstwa, jest oczywiście bezpodstawne, ponieważ powołano się na „ramy podobne do WZIP", które zdaniem wnoszącego odwołanie powinny były zostać przyjęte na podstawie art. 336 TFUE.

104. Ponadto, Komisja uważa, że ponieważ strony dokonały wyboru, Sąd nie był zobowiązany do ustalenia ani prawa, które miałoby zastosowanie do umowy, gdyby strony rzekomo nie wybrały prawa irlandzkiego, ani przepisów o charakterze normy porządku publicznego mających zastosowanie w przypadku braku wyboru. Jeśli chodzi o zastosowanie prawa Unii, argument ten jest oczywiście bezzasadny, ponieważ spór należało rozstrzygnąć zgodnie z właściwym krajowym prawem materialnym, którego wdrożenie obejmuje zasady prawa Unii.

105. Misja Eulex Kosovo podnosi, że nigdy nie rozważała zastosowania prawa belgijskiego, a jej siedziba znajduje się w Prisztinie (Kosowo). Liam Jenkinson nie wyjaśnia, w jaki sposób prawo to miałoby mieć do niego zastosowanie, mimo że, jak stwierdził Sąd, jest on obywatelem irlandzkim, ma miejsce zamieszkania w Irlandii i został poinformowany o stosowaniu prawa irlandzkiego poprzez zawarte w jego umowach odesłanie do komunikatu C(2009) 9502, który stanowi wyraz wspólnej woli stron. Liam Jenkinson skorzystał z tego prawa, domagając się zwrotu kosztów podróży do swojego miejsca zamieszkania w Irlandii. Eulex Kosovo wskazuje, iż w pkt 191–195 zaskarżonego wyroku Sąd stwierdził, że L. Jenkinson posiadał pełną wiedzę na temat warunków jego zatrudnienia i że bezzasadnie twierdził, iż w jego stosunku umownym brak było przewidywalności i pewności prawa, biorąc pod uwagę informacje, które zostały mu przekazane przed zatrudnieniem.

106. W odniesieniu do dwóch ostatnich umów o pracę na czas określony Eulex Kosovo podkreśla, że Sąd słusznie oparł się na ciągłym stosunku pracy oraz że L. Jenkinson uparcie zaprzecza brakowi ściślejszych związków z Belgią pomimo swojego obywatelstwa, miejsca, w którym wykonywał swoje obowiązki, oraz miejsca rekrutacji.

107. W odniesieniu do możliwych ograniczeń stosowania krajowego prawa materialnego w uzupełnieniu prawa Unii, Eulex Kosovo twierdzi, że wyrok z dnia 13 lipca 2022 r., JC/EUCAP Somalia [119] potwierdza podejście przyjęte przez Sąd, zgodnie z którym stosowanie prawa krajowego jest uzasadnione w szczególności w przypadku, gdy umowa nie umożliwia rozstrzygnięcia wszystkich aspektów sporu.

2. Ocena

108. Liam Jenkinson kwestionuje okoliczności wskazane przez Sąd w celu stwierdzenia, że prawo irlandzkie ma zastosowanie do jego stosunku umownego z Eulex Kosowo.

109. Krytyka ta podlega trzem ograniczeniom. W pierwszej kolejności, zauważam, że kwestionowane uzasadnienie jest spójne z decyzją Sądu o ograniczeniu badania stosunku umownego do jedenastu umów o pracę na czas określony zawartych w ramach misji Eulex Kosowo [120], jego stwierdzeniem, że w umowie nie było klauzuli dotyczącej przekształcenia umów, która umożliwiłaby rozstrzygnięcie sporu [121], decyzją o odwołaniu się do krajowego prawa materialnego właściwego do umowy, które obejmuje przepisy ochronne prawa Unii [122] oraz przypomnieniem, że w braku wyjaśnienia co do tego prawa konieczne będzie posłużenie się przepisami rozporządzenia Rzym I [123] tak, aby móc rozstrzygnąć w przedmiocie złożonego wniosku o przekształcenie. Z powodów, które przedstawiłem w pkt 71–86 niniejszej opinii, dotyczących analizy części pierwszej zarzutu trzeciego, uważam, że wszelka krytyka oparta na rzekomych ramach zobowiązań europejskich, które mają być stosowane, jest bezzasadna.

119 T-165/20, EU:T:2022:453, pkt 37, 38.

120 Zobacz pkt 83 zaskarżonego wyroku.

121 Zobacz pkt 108–111 zaskarżonego wyroku. Zobacz podobnie wyrok z dnia 26 listopada 1985 r., Komisja/CO.DE.MI. (318/81, EU:C:1985:467, pkt 21, 23), w którym Trybunał orzekł, że „postanowienia umowne wyrażające wspólną wolę stron powinny mieć pierwszeństwo przed wszelkimi innymi kryteriami, które mogą być stosowane tylko w przypadku milczenia umowy" oraz że badając spór co do istoty, „należy w pierwszej kolejności odnieść się do odpowiednich postanowień umownych". Zobacz w tym sensie wyrok z dnia 13 lipca 2022 r., JC/EUCAP Somalia (T-165/20, EU:T:2022:453, pkt 37, 45). Zobacz również wyroki: z dnia 12 kwietnia 2018 r., PY/EUCAP Sahel Niger (T-763/16, EU:T:2018:181, pkt 66); z dnia 13 lipca 2022 r., JF/EUCAP Somalia (T-194/20, EU:T:2022:454, pkt 59), w przypadku odesłania w umowie do kodeksu postępowania lub standardowych procedur operacyjnych, których postanowienia mogą być wystarczające. Zobacz także K. Lenaerts, I. Maselis, K. Gutman, K., op.cit., s. 696 i 697, pkt 19.17, 19.19.

122 Zobacz pkt 92–101 zaskarżonego wyroku.

123 Zobacz pkt 105 i 106 zaskarżonego wyroku.

110. W drugiej kolejności, należy podkreślić, że dążenie do określenia prawa właściwego w umowach opiera się na względach faktycznych, które pozostają poza kontrolą Trybunału, chyba że zarzuca się jakieś przeinaczenie, co nie ma miejsca w niniejszej sprawie. W konsekwencji jestem zdania, że krytykę dotyczącą odesłania w pierwszych dziewięciu umowach o pracę na czas określony do komunikatu C(2009) 9502 (pkt 112 zaskarżonego wyroku) i do jego skuteczności (pkt 113 tego wyroku) oraz do ustalenia porozumienia stron (pkt 115 tego wyroku), należy odrzucić jako bezskuteczną. Z powyższych ustaleń wynika zatem, że L. Jenkinson posiadał pełną wiedzę na temat warunków swojego zatrudnienia. Nie ma zatem podstaw do podnoszenia braku przewidywalności i pewności prawnej swego stosunku umownego. Ponadto, w pkt 120–124 zaskarżonego wyroku, które nie zostały zakwestionowane w odwołaniu, Sąd zwrócił uwagę na elementy stanu faktycznego właściwe dla sytuacji wnoszącego odwołanie, z których wywnioskował, na podstawie przepisów pkt 4a komunikatu C(2009) 9502, że zastosowanie ma prawo irlandzkie.

111. Podobnie, w odniesieniu do dwóch ostatnich umów o pracę na czas określony zawartych przez L. Jenkinsona, nie podniesiono żadnego przeinaczenia w zakresie ustaleń dokonanych przez Sąd, zgodnie z którymi strony nie dokonały wyboru prawa właściwego dla tych umów [124]. W tych okolicznościach Sąd słusznie dążył do ustalenia, według jakich kryteriów określonych w art. 8 ust. 2–4 rozporządzenia Rzym I można ustalić prawo właściwe [125]. W odniesieniu do łącznika przewidzianego w ust. 2 tego artykułu, a mianowicie miejsca wykonania umowy o pracę, Sąd słusznie zbadał go w pierwszej kolejności [126], ponieważ kryterium to spełnia ogólny wymóg przewidywalności prawa, a tym samym pewności prawa w stosunkach umownych [127]. Prowadzi to również do odrzucenia wysuniętej przez L. Jenkinsona krytyki rozporządzenia Rzym I w świetle tych wymogów.

112. W trzeciej kolejności, odrzucona przez Sąd możliwość zastosowania prawa Kosowa nie podlega krytyce ze strony L. Jenkinsona, ponieważ jest zgodna z jego analizą [128]. To samo dotyczy zastosowania kryterium określonego w art. 8 ust. 4 rozporządzenia Rzym I, a mianowicie kryterium ściślejszych związków z innym państwem członkowskim. Ustalenia Sądu dotyczące ciągłości pracy w trakcie jedenastu umów o pracę na czas określony opierają się bowiem w szczególności na przedstawionych przez L. Jenkinsona wyjaśnieniach dotyczących jego obowiązków [129] oraz na uwzględnieniu jego stażu pracy zgromadzonego w trakcie jedenastu umów o pracę na czas określony, a także jego związku z systemami zabezpieczenia społecznego, emerytalnego i podatkowego, związanymi z wykonywaniem jego umów [130].

113. W tych okolicznościach jestem zdania, że L. Jenkinson zwraca się do Trybunału w istocie o dokonanie kontroli przesłanek stosowania art. 8 ust. 4 rozporządzenia Rzym I oraz kryteriów mogących charakteryzować istnienie ścisłych związków w rozumieniu tego przepisu.

124 Zobacz pkt 127 zaskarżonego wyroku.

125 Zobacz pkt 128 zaskarżonego wyroku.

126 Zobacz wyrok z dnia 12 września 2013 r., Schlecker (C-64/12, zwany dalej „wyrokiem Schlecker", EU:C:2013:551, pkt 32, 39), dotyczący art. 6 konwencji rzymskiej (zob. przypis 112 in fine niniejszej opinii). W pkt 38 wyroku Schlecker Trybunał zauważył, iż jego interpretacja łączników zawartych w tej konwencji jest zgodna z brzmieniem norm kolizyjnych dotyczących umów o pracę, wprowadzonych rozporządzeniem Rzym I, które to normy nie mają jednakże zastosowania w tej sprawie ratione temporis. Ponadto, w przedmiocie subsydiarnego charakteru kryterium miejsca rekrutacji, zob. analogicznie wyrok z dnia 15 grudnia 2011 r., Voogsgeerd (C-384/10, EU:C:2011:842, pkt 47). Argument L. Jenkinsona w tym względzie jest zatem bezzasadny.

127 Zobacz wyrok Schlecker (pkt 35).

128 Zobacz pkt 129 zaskarżonego wyroku.

129 Zobacz pkt 132 i 133 zaskarżonego wyroku.

130 Zobacz pkt 138 zaskarżonego wyroku.

114. Po pierwsze, w odniesieniu do przesłanek zastosowania tego art. 8 ust. 4, które zakładają istnienie okoliczności pozwalających na pominięcie prawa ustalonego zgodnie z ust. 2 i 3 tego artykułu, wydaje mi się, że zgodnie z celem tego przepisu dotyczącym ochrony pracowników [131] można je interpretować jako obejmujące również przypadek, w którym żaden przepis prawa przewidziany przez prawo regulujące umowę o pracę nie może być zastosowany do sporu. Sąd nie naruszył zatem prawa, ustalając państwo, z którym umowy o pracę na czas określony były najściślej związane.

115. Po drugie, łącznik wybrany przez prawodawcę Unii należy interpretować jako świadczący o chęci przyznania pierwszeństwa kryterium bliskości, a nie ustalania prawa najbardziej korzystnego dla pracownika [132]. Argumenty L. Jenkinsona oparte na obowiązku stosowania prawa, które byłoby dla niego korzystniejsze, są zatem bezzasadne.

116. Co się tyczy, bardziej szczegółowo, metody oceny istnienia ściślejszych związków z danym państwem, Trybunał orzekł, że sąd musi dokonać ogólnej oceny całokształtu okoliczności charakteryzujących stosunek umowny i ocenić, która bądź które z nich są jego zdaniem najważniejsze. Ich liczba nie ma znaczenia [133].

117. Trybunał wyjaśnił, że „[p]ośród ważnych elementów wskazujących na powiązanie należy natomiast wziąć pod uwagę w szczególności państwo, w którym pracownik najemny płaci podatek dochodowy, oraz państwo, w którym ów podatnik należy do systemu zabezpieczenia społecznego oraz do rozmaitych systemów emerytalnych, ubezpieczenia zdrowotnego i na wypadek inwalidztwa. Ponadto sąd odsyłający musi również uwzględnić całokształt okoliczności danej sprawy, takich jak między innymi elementy związane z określeniem wynagrodzenia i innych warunków pracy” [134].

118. Tym samym z orzecznictwa Trybunału wynika, że Sąd ewidentnie nie popełnił błędu przy wyborze łączników, które zbadał w pkt 131–135 zaskarżonego wyroku, oraz przy uwzględnieniu całokształtu stosunku pracy w pkt 136–139 tego wyroku [135].

119. Ponadto argumenty wnoszącego odwołanie oparte na każdym z art. 9, 10, 11 i 12 rozporządzenia Rzym I wymagają – dla możliwości ich zbadania - uzasadnienia zarówno pod względem prawnym, jak i faktycznym, na poparcie krytyki punktów, o których mowa w części trzeciej zarzutu trzeciego [136], co oczywiście nie ma miejsca.

120. Proponuję zatem, aby Trybunał orzekł, iż w pkt 139 zaskarżonego wyroku Sąd mógł stwierdzić, w drodze orzeczenia uzasadnionego swymi ustaleniami, że zastosowanie ma prawo irlandzkie, i w związku z tym nie musiał szczegółowego ustosunkowywać się do argumentów wnoszącego odwołanie dotyczących możliwości zastosowania prawa belgijskiego, na które ten początkowo się powoływał [137].

121. W konsekwencji, jestem zdania, że część trzecia zarzutu trzeciego jest bezzasadna.

131 Zobacz podobnie art. 8 ust. 1 rozporządzenia Rzym I, a także wyrok Schlecker (pkt 33-36).

132 Zobacz w tym względzie wyrok Schlecker (pkt 34).

133 Zobacz wyrok Schlecker (pkt 40).

134 Wyrok Schlecker (pkt 41).

135 Zobacz jako niedawny przykład zastosowania art. 8 ust. 4 rozporządzenia Rzym I, wyrok z dnia 13 lipca 2022 r., JC/EUCAP Somalia (T-165/20, EU:T:2022:453, pkt 44).

136 Sąd zbadał argumenty wnoszącego odwołanie dotyczące ważności jego zgody w pkt 193–195 zaskarżonego wyroku.

137 Zobacz wyrok z dnia 16 listopada 2017 r., Ludwig-Bölkow-Systemtechnik/Komisja (C-250/16 P, EU:C:2017:871, pkt 56).

E. W przedmiocie części czwartej zarzutu trzeciego

1. Argumentacja stron

122. W ramach części czwartej zarzutu trzeciego L. Jenkinson zarzuca Sądowi przeinaczenie prawa irlandzkiego oraz popełnienie oczywistego błędu w interpretacji i stosowaniu sekcji 9 ustawy z 2003 r. w celu uzasadnienia stosowania kolejnych umów o pracę na czas określony.

123. W pierwszej kolejności, L. Jenkinson podnosi, że Sąd popełnił błąd przy badaniu przeprowadzonym w pkt 153 zaskarżonego wyroku, jako że Sąd, analizując wnioski zawarte w pierwszym żądaniu, nie wziął pod uwagę wszystkich umów o pracę na czas określony w ramach trzech misji na podstawie pojęcia „pracodawców powiązanych". Pojęcie to ma zaś zasadnicze znaczenie w prawie irlandzkim.

124. W drugiej kolejności, w odniesieniu do wyboru rodzaju umowy, Sąd naruszył prawo w pkt 151 zaskarżonego wyroku, ponieważ jedynie Rada jest uprawniona do określenia warunków zatrudnienia, a komunikat C(2009) 9502 narzuca rodzaj umowy w zależności od rodzaju objętych nią obowiązków.

125. W trzeciej kolejności, w odniesieniu do analizy zgodnego z prawem celu realizowanego przez misję Eulex Kosowo, uzasadniającego zawieranie kolejnych umów o pracę na czas określony, L. Jenkinson uważa, że w pkt 152, 154 i 155 zaskarżonego wyroku Sąd powinien był zastosować nie orzecznictwo europejskie, lecz irlandzkie. W tym względzie w ocenie L. Jenkinsona przytoczone przez Eulex Kosovo orzecznictwo [138] nie ma znaczenia, ponieważ dotyczy osoby „zatrudnionej przez tę samą organizację na różnych stanowiskach", podczas gdy on zajmował zawsze to samo stanowisko na podstawie 21 umów o pracę na czas określony. W ten sposób Sąd ograniczył ochronę przyznaną pracownikowi przez prawo irlandzkie.

126. W tym względzie, po pierwsze, według L. Jenkinsona, w pkt 156 zaskarżonego wyroku Sąd błędnie i bez uzasadnienia ograniczył analizę obiektywnych powodów uzasadniających stosowanie kolejnych umów o pracę na czas określony do analizy „tymczasowego wymiaru misji". Analiza ta jest oczywiście sprzeczna z irlandzkim orzecznictwem, na które powołuje się L. Jenkinson. Po przypomnieniu, że zgodnie z prawem irlandzkim obiektywne powody uzasadniające stosowanie kolejnych umów o pracę na czas określony należy interpretować w sposób ścisły, L. Jenkinson skrytykował kolejno każde z kryteriów przyjętych przez Sąd w pkt 157–175 zaskarżonego wyroku.

127. W odniesieniu do czasu trwania mandatów [139] Sąd powinien był wziąć pod uwagę charakter pracy wykonywanej przez L. Jenkinsona, która odpowiadała stałym i trwałym potrzebom pracodawcy, zamiast odnosić się w pkt 177–180 zaskarżonego wyroku do działalności misji Eulex Kosowo lub do pierwszeństwa w zatrudnianiu oddelegowanych pracowników. W odniesieniu do okresów budżetowych ocena zawarta w pkt 161 i 162 tego wyroku, zgodnie z którą ograniczenie czasowe budżetu przyznanego misji Eulex Kosowo uzasadniało stosowanie kolejnych umów o pracę na czas określony, jest sprzeczna z orzecznictwem irlandzkim. W odniesieniu do zmiany kompetencji i zakresu działania misji Eulex Kosowo, o której mowa w pkt 163–169 tego wyroku, zgodność z prawem ram dostosowawczych w świetle traktatów nie może, zdaniem L. Jenkinsona, uzasadniać ograniczenia ochrony przysługującej każdemu pracownikowi na podstawie prawa

138 Zobacz przypis 144 niniejszej opinii.

139 Zobacz pkt 157–160 zaskarżonego wyroku.

irlandzkiego. W odniesieniu do czasu trwania mandatów szefów misji Eulex Kosowo L. Jenkinson uważa, że Sąd błędnie zastosował to kryterium w pkt 170–175 owego wyroku, ponieważ dawałoby to pracodawcy możliwość uniknięcia wszelkich zobowiązań. W odniesieniu do ostatniej umowy o pracę na czas określony Sąd nie powinien był w pkt 185 i 187 zaskarżonego wyroku stwierdzić, że powody jej zawarcia były takie same jak w przypadku pozostałych umów o pracę na czas określony, podczas gdy misja Eulex Kosovo wskazała, iż celem tej ostatniej umowy była koordynacja rozwiązania umów o pracę na czas określony z poszczególnymi osobami.

128. Po drugie, Sąd nie przeanalizował odpowiedniego charakteru stosowania umów o pracę na czas określony w świetle prawa irlandzkiego i błędnie odrzucił w pkt 181 i 184 zaskarżonego wyroku propozycję alternatywnego środka przedstawioną przez L. Jenkinsona. W ten sposób odwrócił on ciężar dowodu. W pkt 187 Sąd uznał, że zawarcie ostatniej umowy o pracę na czas określony było konieczne i właściwe, przeinaczając w ten sposób prawo irlandzkie.

129. W czwartej kolejności, zdaniem L. Jenkinsona, przy orzekaniu Sąd nie uwzględnił braku osobowości prawnej Eulex Kosowo oraz względów związanych z przekazaniem uprawnień i budżetu.

130. Pomocniczo, L. Jenkinson podnosi naruszenie zasady równego traktowania i zasady stosowania jednego prawa. Powołuje się on na konieczność przeanalizowania pojęcia „stały i długookresowy" w świetle prawa irlandzkiego i dokonania jego wykładni w taki sam sposób, w jaki uczynił to prawodawca Unii, gdy przyjmował WZIP na podstawie art. 336 TFUE. Odnosi się on kolejno do wyroków z dnia 4 lipca 2006 r., Adeneler i in.[140], z dnia 11 lipca 1985 r., Maag/Komisja[141], a także z dnia 15 kwietnia 2008 r., Impact[142]. Kwestionuje on rozstrzygnięcie Sądu za „stworzenie znacznie szerszej interpretacji pojęcia stabilnego i stałego zatrudnienia" w rozumieniu porozumienia ramowego niż ta narzucona przez instytucje europejskie w ramach WZIP poprzez ograniczenie liczby przedłużeń umów o pracę na czas określony do dwóch.

131. W odniesieniu do podniesionego w pierwszej kolejności zastrzeżenia Rada uważa, że zastrzeżenie to stoi w sprzeczności z pierwszym żądaniem wnoszącego odwołanie, przypomnianym w pkt 38 tiret pierwsze zaskarżonego wyroku, które można interpretować jedynie jako odnoszące się do stosunku umownego z misją Eulex Kosowo. Eulex Kosovo i Komisja uważają, że owo zastrzeżenie stanowi nowy i błędny argument ze względu na to, że Eulex Kosovo jest jedynym pracodawcą L. Jenkinsona. Co więcej, opiera się ono na błędnej wykładni sekcji 9 ustawy z 2003 r.

132. W odniesieniu do podniesionego w drugiej kolejności zastrzeżenia Rada uważa, że zastrzeżenie to pokrywa się z zastrzeżeniem podniesionym w części pierwszej zarzutu trzeciego[143]. Komisja podkreśla zakres art. 10 ust. 3 wspólnego działania 2008/124 i przypomina, że komunikat C(2009) 9502 jedynie powtarza kategorie personelu wskazane w art. 9 tego wspólnego działania.

133. W odniesieniu do podniesionego w trzeciej kolejności zastrzeżenia Rada uważa, że opiera się ono na błędnych założeniach. Sąd słusznie bowiem zbadał bardzo szczegółowo pojęcie „obiektywnych powodów" w świetle orzecznictwa Trybunału, biorąc pod uwagę, że ustawa z 2003 r. transponuje dyrektywę 1999/70 oraz że orzecznictwo irlandzkie odnosi się do sytuacji

140 C-212/04, EU:C:2006:443, pkt 58–75.

141 43/84, EU:C:1985:328, pkt 16, 18.

142 C-268/06, EU:C:2008:223, pkt 87, 111, 112, 114.

143 Zobacz pkt 62 i następne niniejszej opinii.

zatrudnienia w kontekście krajowym innym niż misja. W każdym razie orzecznictwa te mają charakter uzupełniający. Komisja przedstawia w tym względzie podobne argumenty, również dotyczące porozumienia ramowego, i podkreśla szczególny charakter misji zarządzania kryzysowego. Eulex Kosovo uważa, że należy brać pod uwagę jedynie wyroki High Court (sądu wyższej instancji, Irlandia), orzekające w postępowaniach odwoławczych w kwestiach prawnych podniesionych w orzeczeniach wydanych przez Labour Court (sąd pracy, Irlandia)[144]. Eulex Kosovo twierdzi również, że analiza okoliczności faktycznych dokonana przez Sąd w pkt 157–184 zaskarżonego wyroku jest trafna i odzwierciedla realia wykonywania jej mandatu oraz szczególny charakter regionalnego stanowiska „IT officer" zajmowanego przez wnoszącego odwołanie, które nie miało charakteru stałego, co uzasadniało zawieranie umów o pracę na czas określony. Eulex Kosovo podnosi również, że wnoszący odwołanie niesłusznie i bez żadnych dowodów skrytykował rozumowanie Sądu dotyczące zgodności z prawem zawierania kolejnych umów o pracę na czas określony w szczególnych okolicznościach wykonywania jej mandatu.

134. W swojej szczegółowej odpowiedzi na poszczególne argumenty przedstawione przez L. Jenkinsona, podważające zastosowanie obiektywnych powodów do jego sytuacji prawnej, Komisja zauważa, że są one częściowo niedopuszczalne, ponieważ nie zostały przedstawione w pierwszej instancji, a w każdym razie są bezzasadne, biorąc pod uwagę trafność uzasadnienia wyroku. W szczególności podkreśliła ona, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Trybunału należy brać pod uwagę potrzeby pracodawcy, a nie „samą" pracę wnoszącego odwołanie. W tym względzie Sąd słusznie zwrócił uwagę na „tymczasowy kontekst budżetowy", od którego zależy zawieranie umów, co unieważnia porównanie wnoszącego odwołanie z planem zatrudnienia w instytucji, która nie podlega tym samym ograniczeniom finansowym i operacyjnym. Związek między czasem trwania umów o pracę na czas określony a czasem trwania mandatu szefa misji podlegającemu niepewności związanej z międzynarodowym zarządzaniem kryzysowym powinien również zostać uwzględniony przez Sąd[145], chociaż wnoszący odwołanie nie mógł z tego wywnioskować „jednostronnego »ustalenia« przez pracodawcę obiektywnych powodów uzasadniających kolejne zawarcie umowy o pracę na czas określony".

135. W odniesieniu do wysuniętego w czwartej kolejności zastrzeżenia Komisja podnosi zarzut obscuri libelli. Zakładając, że L. Jenkinson odnosi się do odpowiedzialności za wykonanie budżetu powierzonej szefowi misji przez Komisję na podstawie art. 8 ust. 5 wspólnego działania 2008/124, przepis ten został uchylony przez art. 1 decyzji 2014/349. Co więcej, zastrzeżenie takie jest bezskuteczne w świetle orzeczenia Trybunału w sprawie odpowiedzialności misji[146]. Rada jest zdania, że przesłanki braku rozstrzygnięcia określone w art. 165 regulaminu postępowanie przed Sądem nie zostały spełnione.

136. W odniesieniu do pomocniczego argumentu Komisja podnosi, że L. Jenkinson nie precyzuje, na którym przepisie porozumienia ramowego lub prawa irlandzkiego opiera swoją krytykę, oraz że orzecznictwo przytoczone w odniesieniu do europejskiej służby publicznej nie może służyć za punkt odniesienia w niniejszej sprawie.

144 Z tego powodu wyroki wymienione w załącznikach 5–8 do odwołania powinny zostać odrzucone. Natomiast wyrok Supreme Court (sądu najwyższego, Irlandia) z dnia 31 marca 2022 r., Maurice Power przeciwko Health Service Executive (nr 2021/94, pkt 20), dostępny pod następującym adresem internetowym: https://www.courts.ie/ga/view/Judgments/431fa418-32b9-48a7-92af-a1a7617c5a4a/17951cac-4583-484d-b8b9-7852cbcf3272/2022_IESC_17.pdf/pdf, potwierdza analizę zawartą w zaskarżonym wyroku.

145 W odniesieniu do znaczenia tej niepewności, Komisja wskazuje na analogię z wyrokiem Eulex Kosovo.

146 Komisja odnosi się do wyroku Eulex Kosovo.

2. Ocena

137. W ramach części czwartej zarzutu trzeciego L. Jenkinson zakwestionował pkt 151–188 zaskarżonego wyroku dotyczące zastosowania prawa irlandzkiego do żądania przekształcenia jedenastu umów o pracę na czas określony w jedną umowę o pracę na czas nieokreślony.

138. Ta część zaskarżonego wyroku następuje po przypomnieniu w pkt 140–146 tego wyroku, które nie są krytykowane w odwołaniu, przepisów obowiązującego prawa Unii, a mianowicie dyrektywy 1999/70 i załączonego do niej porozumienia ramowego, a także przepisów ustawy z 2003 r. transponującej tę dyrektywę. Stanowią one zatem prawo materialne regulujące sporne umowy, w wersji mającej zastosowanie do sporu, na podstawie którego Sąd, orzekający na podstawie klauzuli arbitrażowej zgodnie z art. 272 TFUE, powinien wydać rozstrzygnięcie [147]. W pkt 150 zaskarżonego wyroku, który nie został zakwestionowany, Sąd uznał, że ustawa z 2003 r. jest zgodna z porozumieniem ramowym [148] i z ogólną zasadą zakazu nadużycia prawa, którą wprowadza to porozumienie [149].

139. Nie zakwestionowano też dokonanej przez Sąd w pkt 146 zaskarżonego wyroku analizy sekcji 9 ust. 4 ustawy z 2003 r., zgodnie z którą obiektywny powód, na który może powołać się pracodawca w celu odstąpienia od obowiązków wynikających z sekcji 9 ust. 1–3 tej ustawy [150], „musi […] być w istocie neutralny wobec pracownika, zaś mniej korzystne traktowanie tego pracownika, jakie pociąga za sobą umowa o pracę na czas określony, powinno zmierzać do osiągnięcia prawnie uzasadnionego celu pracodawcy, i to w sposób odpowiedni i konieczny”.

140. Argumenty L. Jenkinsona, przytoczone w pkt 147 i 148 zaskarżonego wyroku, które to punkty nie zostały zakwestionowane w odwołaniu, miały następujące brzmienie:

– zgodnie z irlandzkim orzecznictwem jego zatrudnienie przez misję Eulex Kosovo miało na celu zaspokojenie stałych i długookresowych potrzeb, wobec czego zawarcie jedenastu umów o pracę na czas określony stanowiło nadużycie;

– nie istniał żaden obiektywny powód natury ogólnej i budżetowej, mogący uzasadnić zawarcie jedenastu umów o pracę na czas określony. Misja Eulex Kosowo nie była każdorazowo ograniczona czasem trwania jej mandatu, a okres, na jaki zawarto każdą z rozpatrywanych umów o pracę na czas określony, nie był powiązany z długością tego mandatu, oraz

– istniała możliwość nawiązania stosunku umownego o pracę na czas nieokreślony, ponieważ sposób organizacji procesu decyzyjnego w sprawie odnowienia mandatów misji pozwalał na wypowiedzenie umowy w terminie przewidzianym dla umów o pracę na czas nieokreślony.

147 Zobacz pkt 83 niniejszej opinii.

148 Trybunał miał już do czynienia z ustawą z 2003 r. w sprawie, w której wydano wyrok z dnia 15 kwietnia 2008 r., Impact (C-268/06, EU:C:2008:223), odnoszący się w szczególności do klauzuli 4 ust. 1 i klauzuli 5 porozumienia ramowego. W pkt 50 owego wyroku Trybunał uznał, że ustawa z 2003 r. „stanowi uregulowanie, za pomocą którego Irlandia wykonuje zobowiązanie spoczywające na niej na mocy dyrektywy 1999/70”.

149 Zobacz pkt 140 zaskarżonego wyroku.

150 Sekcja 9 stanowi w istocie, że pracownikowi, który był zatrudniony na podstawie dwóch lub więcej następujących po sobie umów o pracę na czas określony przez nieprzerwany okres czterech lat, nie można narzucić kolejnej umowy o pracę na czas określony, z zastrzeżeniem obiektywnych powodów uzasadniających takie przedłużenie.

141. W konsekwencji zauważam, z zastrzeżeniem, iż pkt 151 zaskarżonego wyroku należy rozumieć tak jak rozumie go L. Jenkinson [151], że kwestia wyznaczenia organu odpowiedzialnego za wybór metody rekrutacji na podstawie umów o pracę na czas określony nie była częścią debaty dotyczącej stosowania prawa irlandzkiego. Ponadto, kwestia ta jest nieistotna dla sprawy. Ze względu na to, że spór dotyczy przekształcenia umów o pracę na czas określony w jedną umowę o pracę na czas nieokreślony, ocena Sądu powinna ograniczać się do uzasadnienia przedłużania kolejnych umów na czas określony. Zastrzeżenie drugie [152] należy zatem oddalić.

142. Pozostałe zastrzeżenia również należy oddalić z już przedstawionych powodów. Pierwsze zastrzeżenie [153] dotyczące pojęcia „pracodawców powiązanych" odpowiada bowiem zastrzeżeniu podniesionemu w ramach zarzutu drugiego. Ponadto, w odniesieniu do zdolności prawnej Eulex Kosowo, czwarte zastrzeżenie [154] jest bezpodstawne [155].

143. W ramach trzeciego zastrzeżenia [156] L. Jenkinson zarzuca Sądowi, że zbadał on pojęcie „obiektywnych powodów" wyłącznie w świetle orzecznictwa Trybunału. Uważa on również, że w świetle prawa irlandzkiego Sąd uznał, na niewystarczających podstawach, że stosowanie kolejnych umów o pracę na czas określony było uzasadnione tymczasowym charakterem misji Eulex Kosowo oraz, przeinaczając treść ostatniej umowy o pracę na czas określony, że została ona zawarta na warunkach związanych z likwidacją jego stanowiska.

144. Zasadniczo pierwsza część krytyki odnosi się do działań podejmowanych przez sąd z urzędu. Moim zdaniem należy ją rozpatrywać niezależnie od faktu, że L. Jenkinson nie powołuje się na żadne orzeczenia irlandzkie poddane pod dyskusję, które miałyby być korzystniejsze niż wyrok z dnia 26 stycznia 2012 r., Kücük [157], do którego odniósł się Sąd.

145. Otóż w odniesieniu do stosowania prawa krajowego właściwego dla umowy na podstawie art. 272 TFUE, jestem zdania, mając na uwadze ograniczenia ustanowione w art. 58 statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej [158], że należy również zastosować orzecznictwo Trybunału, zgodnie z którym w odniesieniu do analizy, w ramach badania odwołania, dokonanej przez Sąd oceny prawa krajowego, Trybunał jest właściwy jedynie do sprawdzenia, czy doszło do przeinaczenia tego prawa. Przeinaczenie to musi w oczywisty sposób wynikać z akt sprawy, bez konieczności dokonywania nowej oceny faktów i dowodów [159]. Nowe argumenty i dowody oparte na obowiązującym prawie, przedstawione na poparcie odwołania są zatem niedopuszczalne.

[151] Z brzmienia tego pkt 151 w związku z pkt 175 i 182 wnioskuję bowiem, że Sąd odniósł się do wyboru okresu obowiązywania umów o pracę na czas określony dokonanego przez szefa misji Eulex Kosowo, a następnie przez misję Eulex Kosowo, co moim zdaniem stanowi odpowiedź na argument przedstawiony przez L. Jenkinsona w pkt 11 jego odpowiedzi z dnia 27 września 2019 r. Zobacz pkt 19 zaskarżonego wyroku.

[152] Zobacz pkt 124 niniejszej opinii.

[153] Zobacz pkt 123 niniejszej opinii.

[154] Zobacz pkt 129 niniejszej opinii.

[155] Zobacz pkt 80 niniejszej opinii.

[156] Zobacz pkt 125–128 niniejszej opinii.

[157] C-586/10, EU:C:2012:39.

[158] Akapit pierwszy tego artykułu stanowi, że „[o]dwołanie do Trybunału Sprawiedliwości jest ograniczone do kwestii prawnych. Podstawę odwołania stanowi brak właściwości Sądu, naruszenie procedury w postępowaniu przed Sądem wpływające niekorzystnie na interesy wnoszącego odwołanie oraz naruszenie prawa Unii przez Sąd". Zobacz na tej podstawie analiza rzecznik generalnej J. Kokott w opinii w sprawie Commune de Millau et SEMEA/Komisja (C-531/12 P, EU:C:2014:1946, pkt 75–79), według stanu orzecznictwa na dzień 27 lutego 2014 r. Zobacz ogólne omówienie kwestii związanych z zakresem kontroli Trybunału nad analizą prawa krajowego dokonaną przez Sąd, M. Prek, S. Lefèvre, The EU Courts as „National" Courts: National Law in the EU Judicial Process, *Common Market Law Review*, t. 54, nr 2, Kluwer Law International, Alphen-sur-le-Rhin, 2017, s. 369–402, w szczególności s. 396 i następne.

[159] Zobacz podobnie wyrok z dnia 2 lutego 2023 r., Hiszpania i in./Komisja (C-649/20 P, C-658/20 P i C-662/20 P, EU:C:2023:60, pkt 65, 66 i przytoczone tam orzecznictwo).

146. W tym względzie zauważam, że Sąd orzekł w przedmiocie właściwego prawa krajowego po wezwaniu wnoszącego odwołanie do przedstawienia uwag w przedmiocie ustawodawstwa irlandzkiego, którego ten nie przywołał [160]. Sąd przyjął wobec tego, że prawo to jest zgodne z prawem Unii, a mianowicie z dyrektywą 1999/70 i porozumieniem ramowym [161], i wykorzystał wynikające z niego zasady określające metodę badania obiektywnych powodów stosowaną przez każdy sąd krajowy [162], stwierdzając tym samym, że posiadane przez niego informacje na temat prawa krajowego są niewystarczające do rozstrzygnięcia sporu [163].

147. W tych okolicznościach, rolą Sądu, również jako sądu Unii [164], jest stosowanie prawa krajowego zgodnie z prawem Unii. W niektórych sytuacjach musi on nawet wykluczyć stosowanie przepisów krajowych. Dzieje się tak w przypadku, gdy przedmiot sporu jest regulowany rozporządzeniem [165] lub gdy przepis prawa Unii ma skutek bezpośredni [166]. W niniejszej sprawie Sąd powinien był uwzględnić szczególny kontekst stosunku pracy, jakim jest misja w ramach WPZiB, siłą rzeczy nieznana prawu krajowemu.

148. W związku z tym, w przypadku równoważnego przepisu lub orzecznictwa w prawie krajowym [167], Sąd może słusznie preferować oparcie swojego rozstrzygnięcia na kryteriach mających zastosowanie we wszystkich państwach członkowskich [168], które są wynikiem spójnej wykładni dokonanej przez Trybunał na podstawie art. 267 TFUE, w szczególności w dziedzinie ochrony pracowników.

149. W niniejszej sprawie, w szczególności w pkt 154 zaskarżonego wyroku, Sąd przywołał pkt 27 [169] wyroku z dnia 26 stycznia 2012 r., Kücük [170], którego treść wynika z utrwalonego orzecznictwa Trybunału. W licznych wyrokach Trybunał przypomniał bowiem swoją wykładnię pojęcia „obiektywnych powodów" w rozumieniu klauzuli 5 ust. 1 lit. a) porozumienia ramowego. Orzecznictwo to ukierunkowuje sądy państw członkowskich w konkretnym badaniu sytuacji poddanych ich ocenie, z którego może wynikać, że kolejne przedłużanie stosunków pracy na czas określony ma w rzeczywistości na celu zaspokojenie stałych i długookresowych potrzeb kadrowych pracodawcy.

160 Zobacz pkt 19 zaskarżonego wyroku przypomnienie odpowiedzi L. Jenkinsona z dnia 27 września 2019 r. dotyczącej ustawodawstwa irlandzkiego, w związku z pkt 147 zaskarżonego wyroku, który nie został zakwestionowany. Zobacz również w odniesieniu do praktyki Sądu w tym zakresie, M. Prek, S. Lefèvre, op.cit., w szczególności ppkt 4.1, s.. 388–390, a także s. 394, komentarz dotyczący art. 76 lit. d) regulaminu postępowania przed Sądem.

161 Zobacz pkt 138 niniejszej opinii.

162 Zobacz pkt 149 niniejszej opinii. Ponadto, z odpowiedzi L. Jenkinsona z dnia 27 września 2019 r. wynika, że w pkt 25 odniósł się on do orzecznictwa Trybunału.

163 Zobacz, w odniesieniu do przypadku, gdy orzecznictwo krajowe nie ma znaczenia, M. Prek, S. Lefèvre, op.cit., w szczególności s. 388, przypis 84. Ponadto zauważam, po pierwsze, że L. Jenkinson nie twierdzi, że przedstawił do oceny Sądu wystarczające szczegóły irlandzkiego ustawodawstwa w odniesieniu do specyfiki misji Eulex Kosowo, które Sąd przyjął na podstawie informacji dostarczonych przez pozwane. Po drugie, na poparcie odwołania przedstawił on nowe dowody zaczerpnięte z irlandzkiego orzecznictwa.

164 Zobacz podobnie U. Karpenstein, op.cit., pkt 2.

165 Zobacz wyroki: z dnia 19 lutego 2016 r., Ludwig-Bölkow-Systemtechnik/Komisja (T-53/14, niepublikowany, EU:T:2016:88, pkt 40); z dnia 9 grudnia 2020 r., Adraces/Komisja (T-714/18, niepublikowany, EU:T:2020:591, pkt 36).

166 Zobacz, w szczególności, w odniesieniu do bezpośredniej skuteczności klauzuli 4 ust. 1 porozumienia ramowego, wyrok z dnia 15 kwietnia 2008 r., Impact (C-268/06, EU:C:2008:223, pkt 68).

167 Moim zdaniem z uzasadnienia zaskarżonego wyroku domyślnie wynika, że żadne orzeczenie krajowe nie było szczególnie istotne.

168 W przedmiocie roli art. 272 TFUE w tworzeniu uprzywilejowanych ram dla zharmonizowanych rozwiązań, zob. G. Butler, The EU's contractual relations and the arbitration clause: disputes at the Court of Justice of the European Union, *European Law Review*, t. 46, nr 3, Sweet & Maxwell, Londyn, 2021, s. 345–363, w szczególności s. 347 i 348.

169 Punkt ten został przytoczony, w ostatniej kolejności, w wyroku z dnia 28 lutego 2018 r., John (C-46/17, EU:C:2018:131, pkt 53).

170 C-586/10, EU:C:2012:39.

150. Liam Jenkinson nie uzasadnia w szczegółowy sposób, w świetle tego orzecznictwa, przeinaczenia obowiązującego prawa irlandzkiego, które poddał Sądowi do oceny, a w szczególności, że Sąd przeprowadził analizę oczywiście sprzeczną z treścią tego prawa w świetle kontekstu, w jakim zawarto jedenaście umów o pracę na czas określony. Jego krytyka musi zatem zostać odrzucona jako częściowo niedopuszczalna [171] i w pozostałej części jako niewystarczająco uzasadniona ani istotna.

151. W konsekwencji, w odniesieniu do drugiej części krytyki [172], zauważam, w ramach kontroli uzasadnienia zaskarżonego wyroku, o którą wnosił L. Jenkinson, że Sąd słusznie dążył do ustalenia dokładnych i konkretnych okoliczności charakteryzujących działalność, w związku z którą zawarto z L. Jenkinsonem umowy o pracę na czas określony, oraz celu realizowanego w ramach misji Eulex Kosowo.

152. Krytyka wnoszącego odwołanie nie odnosi się do obiektywnych okoliczności przyjętych przez Sąd, lecz do jego oceny, która doprowadziła go do oparcia rozstrzygnięcia na tymczasowym charakterze ram prawnych i ogólnego kontekstu zawodowego, w którym L. Jenkinson wykonywał powierzone mu zadania w ramach misji Eulex Kosowo.

153. Po pierwsze, jestem zdania, że w pkt 156–188 zaskarżonego wyroku, w odpowiedzi na argumenty L. Jenkinsona Sąd rozstrzygnął w drodze orzeczenia z uzasadnieniem opierającego się na wszystkich środkach podjętych w odniesieniu do misji Eulex Kosowo od jej powstania do rozwoju, jak również tych organizujących jej funkcjonowanie i finansowanie [173], zgodnie z powierzonym jej mandatem [174], uwzględniając w szczególności postulaty wyrażone przez władze Kosowa [175]. Po drugie, Sąd prawidłowo przyjął, że stosowanie kolejnych umów o pracę na czas określony w celu obsadzenia stanowisk, pomocniczo, międzynarodowym personelem cywilnym, w szczególności [176] na ograniczone [177] i zmienne okresy [178], z budżetem ustalanym bardzo regularnie przez około siedem lat na okresy od mniej niż sześciu miesięcy do szesnastu miesięcy [179], było uzasadnione okolicznościami właściwymi dla działalności międzynarodowej misji zarządzania kryzysowego w ramach WPZiB [180]. W tym względzie Sąd słusznie wywiódł ze swoich ustaleń dotyczących niepewności geopolitycznej i dyplomatycznej, której z natury podlega ten rodzaj misji, jak misja Eulex Kosowo [181], że misja ta charakteryzuje się tymczasowym wymiarem [182].

171 Zobacz w szczególności wyroki: z dnia 16 listopada 2017 r., Ludwig-Bölkow-Systemtechnik/Komisja (C-250/16 P, EU:C:2017:871, pkt 39); z dnia 20 grudnia 2017 r., Comunidad Autónoma de Galicia i Retegal/Komisja, (C-70/16 P, EU:C:2017:1002, pkt 50).

172 Zobacz część drugą krytyki w pkt 143 niniejszej opinii.

173 Zobacz pkt 161 i 162 zaskarżonego wyroku dotyczące w szczególności ograniczeń budżetowych, a także pkt 169 i 176 tego wyroku.

174 Zobacz pkt 157–160 i 176 zaskarżonego wyroku. Zobacz w tym względzie definicję „pracownika zatrudnionego na czas określony", przewidzianą w klauzuli 3 ust. 1 porozumienia ramowego, zgodnie z którą pojęcie to „oznacza osobę, która zawarła umowę o pracę lub stosunek pracy bezpośrednio między pracodawcą a pracownikiem, a termin wygaśnięcia umowy o pracę lub stosunku pracy jest określony przez obiektywne warunki, takie jak nadejście dokładnie określonej daty, wykonanie określonego zadania lub nastąpienie określonego wydarzenia".

175 Zobacz pkt 163–168 zaskarżonego wyroku.

176 Zobacz pkt 177 i 178 zaskarżonego wyroku.

177 Zobacz pkt 182 zaskarżonego wyroku.

178 Zobacz pkt 175 i 176 zaskarżonego wyroku.

179 Zobacz pkt 162 zaskarżonego wyroku.

180 Zobacz pkt 179 zaskarżonego wyroku.

181 Zobacz pkt 164–168 zaskarżonego wyroku, a w szczególności ten ostatni punkt.

182 Zobacz pkt 184 zaskarżonego wyroku, a także podobnie wyrok Eulex Kosovo (pkt 45 dotyczący celów realizowanych przez wspólne działanie 2008/124 i odniesienia do motywu 6 decyzji 2014/349). Elementy te podkreślają również autonomię misji Eulex Kosovo.

154. Zauważam ponadto, że ustalenia te stanowią również podstawę oceny Sądu [183], zgodnie z którą *warunki zatrudnienia są siłą rzeczy związane z samym charakterem misji* i zasadami dotyczącymi jej finansowania, ponieważ nie miała ona mieć charakteru stałego i podlega powierzonym jej mandatom. Tym samym Sąd mógł zdecydować, że stała praktyka niestosowania umów o pracę na czas określony jest uzasadniona potrzebą elastyczności w celu jak najszybszego reagowania na niestabilne sytuacje. W związku z tym podkreślił on, że w takim konkretnym przypadku przedłużanie umów o pracę na czas określony nie może mieć ani celu, ani skutku w postaci obsadzenia stabilnego i długookresowego stanowiska pracy, które jest finansowane w sposób stały [184].

155. W konsekwencji i w następstwie dokonanej przeze mnie analizy zasadności zarzutu drugiego [185], proponuję, aby Trybunał orzekł, iż z analizy cech misji Eulex Kosowo i podstaw decyzji Rady w ramach WPZiB wynika, że Sąd określił ogólne kryteria charakteryzujące stosunek pracy, które mają zastosowanie, przez analogię, do dwóch pierwszych misji, w których był zatrudniony L. Jenkinson, ze względu na ich charakter, i że w związku z tym, w oparciu o podstawy przedstawione mu do oceny, zgodnie z prawem uzasadnił swoje rozstrzygnięcie o oddaleniu wniosku o przekształcenie wszystkich umów o pracę na czas określony w jedną umowę o pracę na czas nieokreślony [186].

156. Krytykę z części czwartej zarzutu trzeciego należy zatem, moim zdaniem, oddalić.

157. Na koniec mojej analizy proponuję, aby Trybunał orzekł, że zarzut drugi i zarzut trzeci, odpowiednio jego część pierwsza, trzecia i czwarta, są bezzasadne.

VIII. Wnioski

158. W świetle wszystkich powyższych rozważań proponuję, aby Trybunał oddalił zarzuty drugi i trzeci, odpowiednio jego część pierwszą, trzecią i czwartą, jako bezzasadne.

183 Zobacz, w szczególności pkt 181 zdanie trzecie zaskarżonego wyroku.

184 Zobacz w szczególności ustalenia Sądu w pkt 186 i 187 zaskarżonego wyroku dotyczące ostatniej proponowanej umowy o pracę na czas określony. Zobacz w odniesieniu do sytuacji, gdy stosowanie umów na czas określony nie jest związane z tymczasowymi, lecz długookresowymi potrzebami, w szczególności wyroki: z dnia 26 listopada 2014 r., Mascolo i in. [C-22/13, od C-61/13 do C-63/13 i C-418/13, EU:C:2014:2401, pkt 120, w przypadku nieograniczonego przedłużania umowy o pracę na czas określony (pkt 84)]; z dnia 14 września 2016 r., Pérez López [C-16/15, EU:C:2016:679, w przypadku strukturalnego niedoboru stanowisk personelu mianowanego w danym sektorze (pkt 55)]; z dnia 19 marca 2020 r., Sánchez Ruiz i in. [C-103/18 i C-429/18, EU:C:2020:219, przypadek, w którym pracodawca nie zorganizował procedury naboru w celu ostatecznego obsadzenia wakatu (pkt 51)].

185 Zobacz pkt 61 niniejszej opinii.

186 Zobacz przypis 80 niniejszej opinii.